Socialutskottets betänkande 1986/87:35

om statsbidrag till barnomsorgen (prop. 1986/87:117)

SoU
1986/87:35

I betänkandet behandlas proposition 1986/87:117 om nytt statsbidragssystem för barnomsorgen jämte de motioner som väckts med anledning av propositionen. I anslutning härtill behandlas även 48 motionsyrkanden väckta under den allmänna motionstiden 1987.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet propositionens förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen, men gör i anslutning härtill preciseringar av statsbidragsreglerna på vissa punkter. Med anledning av olika motionsförslag (s, m, c, vpk) föreslår sålunda utskottet att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört om statsbidragets beräkning, ökat stöd till nattöppna daghem, fördelningen av bidrag till alternativ barnomsorg, fortbildning för personalen, statsbidrag till viss periodiskt anordnad barnomsorg, barnomsorgstaxorna, rätten till barnomsorg vid arbetslöshet samt om undersökning av föräldrarnas behov av barnvårdare vid barns sjukdom.

Utskottets borgerliga ledamöter reserverar sig gemensamt till förmån för bifall till yrkanden i en gemensam m-fp-c-motion om avslag på propositionens förslag och med begäran att regeringen utarbetar förslag till nytt bidragssystem på grundval av vad som anförs i motionen.

Ett stort antal motionsyrkanden (s, m, fp, c, vpk) om bl. a. ändringar av nuvarande statsbidragssystem och om innehållet i barnomsorgen avstyrks.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning för bidrag till kommunal barnomsorg.

Utskottet tillstyrker vidare regeringens förslag till riktlinjer för mål och organisation för fritidshemsverksamheten. Utskottets borgerliga ledamöter reserverar sig gemensamt till förmån för en m-fp-c-motion, i vilken förslaget till pedagogiskt program för fritidshemmen avstyrks och där familjedaghemmens roll i skolbarnsomsorgen betonas.

Till betänkandet har fogats 32 reservationer från samtliga partier samt två särskilda yttranden.

Proposition 1986/87:117

I proposition 1986/87:117 om statsbidragssystem för barnomsorgen har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen

1. att godkänna de riktlinjer beträffande mål och organisation av fritidshemsverksamheten som redovisats i propositionen,

1 *Riksdagen 1986/87. 12 saml. Nr 35*

2. att godkänna de riktlinjer för statsbidrag till daghem, fritidshem, kommunala familjedaghem, deltidsgrupper, öppen förskola och nattöppna daghem samt till barnomsorg inom svenska kyrkan som angivits i propositionen.

3. att till Bidrag till kommunal barnomsorg för budgetåret 1987/88 under femte huvudtiteln (anslaget F 1) anvisa ett förslagsanslag av 9 140 000 000 kr.

De nya statsbidragsreglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Motioner

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987

I motion 1986/87:So602 av Ann-Cathrine Haglund (m) och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna

1. att benämningen förskola endast bör användas för en skolförberedande förskola,

2. att diskrimineringen av deltidsförskolan i statsbidragshänseende skall upphöra,

3. att deltidsförskolan bör utvecklas till en skolförberedande förskola,

4. att skolan bör vara huvudman för en sådan förskola,

5. att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet,

6. att den skolförberedande träningen på daghemmen skall ha samma inriktning och huvudman som den skolförberedande förskolan,

7. att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

I motion 1986/87:So604 av Roland Sundgren m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en översyn av statsbidragsbestämmelserna sker för barnomsorgen så att de bättre anpassas till det nya arbetslivsmönstret.

I motion 1986/87:So605 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att deltidsförskolor och daghem som drivs av församlingar inom svenska kyrkan skall få motsvarande statsbidrag som om de drevs av en borgerlig kommun.

I motion 1986/87:So608 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att statsbidrag bör utgå till barnomsorg i svenska kyrkans regi.

I motion 1986/87:So609 av Olof Johansson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 3), att riksdagen hos regeringen begär förslag om förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:So610 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga, (yrkandena 2–9).

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att enskilda förskolor skall ges rätt att föras in i de kommunala barnomsorgsplanerna,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskilda förskolor som för

kommunala och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att deltidsförskolor och daghem som drivs av församlingar inom svenska kyrkan skall få motsvarande statsbidrag som andra alternativa deltidsförskolor och daghem, vilka är berättigade till statsbidrag,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av socialtjänstlagen med syfte att alternativ barnomsorg skall garanteras ett kommunalt stöd likvärdigt motsvarande stöd till kommunal barnomsorg,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolstyrelsen skall ansvara för den verksamhet i förskolan under året närmast före skolstarten som förbereder barnen för lågstadiet samt att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet för denna skolförberedande verksamhet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att det pedagogiska programmet för förskolan bygger på och syftar till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet samt för alla de demokratiska principer i övrigt som vilar på västerländsk kristen grund,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att barnen i förskolan inte får utsättas för ensidiga värderingar eller för annan verksamhet som uppenbart riskerar strida mot föräldrarnas inställning i känsliga och väsentliga frågor,

9. att riksdagen hos regeringen begär en genomgripande undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen samt av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:So611 av Ingegerd Anderlund (s) och Anita Johansson (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om barnvårdarnas betydelse i barnomsorgsverksamheten,

2. att riksdagen som sin mening uttalar att behovet av barnvårdarverksamheten mäts på samma sätt som övrig barnomsorg i de efterfrågeundersökningar som görs årligen i kommunerna.

I motion 1986/87:So614 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om dagbarnvårdares rätt till kommunal barnomsorg på samma grunder som övriga förvärvsarbetande.

I motion 1986/87:So615 av Alf Svensson (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1 och 6),

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett startbidrag till förskolor med annan huvudman än kommunen.

Yrkande 2 behandlas i betänkandet SoU 1986/87:36, yrkandena 3–5 i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:So616 av Bo Södersten (s) och Hans-Erik Andersson (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gällande bidragsregler för försöksverksamhet med alternativa kommunala daghem,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklingsarbete med alternativa kommunala daghem inom barnomsorgen.

I motion 1986/87:So619 av Ingegerd Anderlund m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkoren för och fördelningen av statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer.

I motion 1986/87:So620 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunnel Jonäng (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen utformar ett statsbidragssystem för barnomsorgen så att nuvarande orättvisor upphör.

I motion 1986/87:So621 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd och erkännande från centralt håll som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänat.

I motion 1986/87:So622 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att erfarenheter om alternativ barnomsorg sammanställs och att information därom ges till kommunerna.

I motion 1986/87:So623 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i daghem och fritidshem t. o. m. 12 års ålder att snarast föreläggas riksdagen, och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktningen mot kollektiv kommunal barnomsorg,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50 000 nya platser under budgetåret 1987/88,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att för kommunerna bindande kvalitetsnormer för barnomsorgen bör utarbetas och fastställas innebärande

a) att ytnormen återinförs och fastställs till 9–9,5 m^2 per plats,

b) att gruppstorleken fastställs till högst 10 barn i åldern 0,5–3 år, till 15 barn i åldrarna 3–7 år och 7–12 år och 12–15 barn i s. k. utvidgad syskongrupp,

c) att personaltätheten fastställs till 0,40 i åldersgruppen 0,5–3 år, 0,20 i åldersgruppen 3–7 år och 0,17 i åldersgruppen 7 år och uppåt,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande att regler för allmän behörighet för personal med arbete i barngrupp inom barnomsorgen införs,

5. att som en följd av yrkande 4 riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att bereda redan anställd personal inom utbildningsyrket som saknar

formell behörighet möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att personalen inom barnomsorgen genom kommunernas försorg bör beredas möjlighet till fort- och vidareutbildning på 30 timmar per år och anställd.

I motion 1986/87:So624 av Eva Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om behovet av åtgärder på barnomsorgsområdet.

I motion 1986/87:So627 av Karl Boo (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om en rättvisare statsbidragsgivning till barnomsorg.

I motion 1986/87:So628 av Anita Johansson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om rätt till barnomsorg vid arbetslöshet.

I motion 1986/87:So629 av Rune Rydén m. fl. (m, fp, c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medel bör anslås för kommunalt utvecklingsarbete med alternativa daghem i Lunds kommun.

I motion 1986/87:So630 av Lars De Geer (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en sådan ändring av gällande bestämmelser för statsbidrag till handikappade barns vistelse i särskilda förskolor att även restiden till dessa skolor får inräknas i skoltiden för barn bosatta långt från förskolan i fråga.

I motion 1986/87:So632 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2), att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskild barnomsorg som för kommunal och som även i övrigt uppfyller de i motionen framförda kraven.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:A463.

Yrkande 1 behandlas i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:So633 av Anna Wohlin-Andersson (c) och Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen beslutar att stödet till barnomsorgen utformas så att det utgår lika till alla barn oberoende av bostadsort och barnomsorgsform.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:A466.

I motion 1986/87:So634 av Gunilla André (c) och Bengt Kindbom (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statsbidragsregler för barnomsorgen.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Ub680.

Yrkande 1 behandlas i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:So636 av Lars Leijonborg (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar i statsbidragsreglerna så att det blir möjligt med privata daghem.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Fi509.

I motion 1986/87:So639 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 2 och 3).

2. att riksdagen – i avvaktan på förslag från regeringen – beslutar att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på i övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi,

3. att riksdagen beslutar att statsbidrag skall utgå även till förskolor som drivs av församlingar inom svenska kyrkan.

Yrkande 1 behandlas i betänkandet SoU 1986/87:34.

I motion 1986/87:Sk386 av Alf Svensson (c) hemställs, såvitt här i fråga (yrkande 12), att riksdagen beslutar att höja den barnomsorgsavgift som arbetsgivarna erlägger med 0.5 procentenheter för att finansiera införande av vårdlön i enlighet med vad som anförts i motion 1986/87:So615.

Motioner väckta med anledning av proposition 1986/87:117

I motion 1986/87:So137 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att daghem öppna 5–8 timmar om dagen erhåller ett statsbidrag motsvarande 65 % av statsbidraget för heltidsöppna daghem,

2. att riksdagen beslutar att statsbidraget till daghem resp. fritidshem skall utgå med ett belopp per barn i stället för per grupp.

I motion 1986/87:So138 av Alf Svensson (c) hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till nya statsbidragsbestämmelser för barnomsorgen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statsbidrag till barnomsorgen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nattöppna daghem,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bidrag till s. k. alternativ barnomsorg.

I motion 1986/87:So139 av Sylvia Pettersson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen angetts om särskild fördelning av statsbidrag till statsbidragsberättigad, icke kommunal barnomsorg.

I motion 1986/87:So140 av Margareta Persson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av statsbidrag till barnomsorg som anordnas under viss del av året på grund av föräldrarnas säsongsbundna arbetsuppgifter.

I motion 1986/87:So141 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1986/87:117 om nytt statsbidragssystem för barnomsorgen.

2. att riksdagen beslutar om ett statsbidragssystem för dag- och fritidshem i enlighet med vad som anförs i motionen.

3. att riksdagen beslutar införa ett anordningsbidrag för dag- och fritidshem i enlighet med vad som anförs i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär utarbetande av förslag angående extra förstärkningsresurser inom barnomsorgen att utgå till bostadsområden med svåra sociala problem,

5. att riksdagen uttalar sig för en höjning av barnomsorgsavgiften till 2,90 %,

6. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att göra upp avvecklingsplaner för familjedaghemmen i takt med att dag- och fritidshem byggs ut,

7. att riksdagen, om inte motionens förslag till statsbidragssystem vinner gehör, beslutar att statsbidrag för barn i familjedaghem med tillsynstid under 4 timmar per dag skall vara 3 500 kr.,

8. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att utarbeta enhetliga normer för barnomsorgsavgifter enligt vad som anförs i motionen.

I motion 1986/87:So142 av Göte Jonsson m. fl. (m, fp, c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts om fritidshemsverksamheten,

2. att riksdagen avslår förslaget om nya riktlinjer för statsbidragen,

3. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ett nytt statsbidragssystem, baserat på de riktlinjer som utvecklas i motionen.

I motion 1986/87:So143 av Hans-Eric Andersson (s) hemställs att riksdagen avslår proposition 1986/87:117 om nytt statsbidragssystem för barnomsorgen.

I motion 1986/87:So144 av Eva Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om utformningen av statsbidragen till barnomsorgen.

I motion 1986/87:So145 av Olle Westberg (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett mera kostnadsanpassat bidrag till nattöppna daghem.

I motion 1986/87:So146 av Inga-Britt Johansson m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppföljning, avdelningsbidrag, riktade åtgärder och tider för öppethållande,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av särbestämmelser för tillsynen av barn till flyktingar och asylsökande.

I motion 1986/87:So147 av Birthe Sörestedt m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att de i motionen anförda synpunkterna på villkoren för erhållande av fullt statsbidrag för daghemsverksamhet beaktas vid utformningen av bidragsföreskrifterna.

I motion 1986/87:So148 av Ing-Marie Hansson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av viss justering med hänsyn till effekterna för kommuner med utbyggd barnomsorg med huvudsakligen heldagsomsorg.

Allmän bakgrund

Hösten 1983 antog riksdagen det nuvarande statsbidragssystemet för barnomsorgen, vilket trädde i kraft den 1 januari 1984 (prop. 1983/84:9, SoU 12, rskr. 43). Systemet innebar en övergång från bidrag per plats till bidrag per barn och var bl. a. avsett att främja ett förbättrat resursutnyttjande i kommunerna och att begränsa den automatiska ökningen av statsbidragen utan att de pedagogiska och sociala målen åsidosattes (se vidare nedan).

Riksdagen beslutade den 4 december 1985 om principerna för att förverkliga en rätt för alla barn att delta i kommunal barnomsorgsverksamhet från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan (prop. 1984/85:209, SoU 1985/86:5, rskr. 27).

För barn vars vårdnadshavare förvärvsarbetar eller studerar skall rätten avse plats i kommunalt daghem, föräldrakooperativ eller familjedaghem. För barn som är i familjedaghem eller vars föräldrar är hemarbetande skall rätten gälla deltagande i öppen förskola eller plats i deltidsgrupp. Den angivna målsättningen skall främjas genom en planmässig utbyggnad som innebär att barnomsorgen för alla barn inom åldersgruppen är fullt utbyggd senast år 1991.

För att underlätta utbyggnaden har riksdagen beslutat om vissa höjningar av statsbidragen inom det bidragssystem riksdagen beslutade om hösten 1983. Vidare har införts statsbidrag för deltidsgruppernas verksamhet. Statsbidrag för kommunal barnomsorg utgår från den 1 januari 1986 enligt förordningen (1983:993) om statsbidrag till kommunal barnomsorg (ändrad senast 1985:971) för inskrivna barn i följande omsorgsformer och med följande belopp.

	Bidrag per barn kr.
Daghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	22 000
Inskrivna mellan 4 och 7 tim./dag	12 500
Fritidshem	7 000
Familjedaghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	16 500
Inskrivna mindre än 7 tim./dag	7 500

Vidare lämnas statsbidrag med 30 000 kr. per år för varje kommunalt anställd helårsarbetare som är direkt sysselsatt i barngrupp i daghem, fritidshem, öppen förskola och deltidsgrupp.

För barn med behov av särskilt stöd lämnas statsbidrag med 7 500 kr. per år för varje tiotal barn som är inskrivna i kommunens daghem eller fritidshem.

Statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer lämnas till kommunen med hänsyn till antalet inskrivna barn och anställda i sådan verksamhet. Statsbidrag lämnas inte till barnomsorgsverksamhet som bedrivs i vinstsyfte.

Inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen avsätts årligen 25 milj. kr. för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel fördelas efter beslut av regeringen.

Bidragssystemet finansieras genom en socialavgift. Avgiften är 2,2 % av avgiftsunderlaget.

Socialstyrelsen har i mars 1987 utkommit med ett pedagogiskt program för förskolan (Allmänna råd från socialstyrelsen 1987:3). Programmet följs nu upp i kommunerna som utarbetar kommunala riktlinjer för den pedagogiska verksamheten.

Propositionens förslag till nytt statsbidragssystem

När det nuvarande statsbidragssystemet för barnomsorgen infördes var avsikten att dess effekter skulle utvärderas fortlöpande. Regeringen gav den 21 november 1985 riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att i samråd med socialstyrelsen analysera kostnadsutvecklingen inom barnomsorgen. Uppdraget har redovisats i juni 1986 i rapporten Statsbidraget till barnomsorgen – En analys av kostnadsutvecklingen (Dnr 1985:1014). Analysen visar att de faktiska kostnaderna för statsbidraget till barnomsorgen under år 1984 blev 877 milj. kr. högre än beräknat. Av denna kostnadsökning beror ca 271 milj. kr. på att ett större antal barn än beräknat skrevs in i de olika verksamhetsformerna. Ca 454 milj. kr. av kostnadsökningen hänför sig till en kraftig ökning av andelen heltidsbarn i daghem och ca 152 milj. kr. till att statsbidrag lämnades för ett större antal årsarbetare än beräknat.

Föredragande statsrådet Bengt Lindqvist konstaterar i propositionen att det gällande statsbidragssystemet med ett heltidsbidrag för barn inskrivna mer än sju timmar och ett lägre bidrag för barn inskrivna mellan fyra och sju timmar inte har fungerat på det sätt som avsågs med riksdagsbeslutet. RRV hade i sin rapport pekat på möjligheten att införa ett enhetligt bidrag per inskrivet barn. Statsrådet Lindqvist säger sig ha noga övervägt den möjligheten, men funnit att kopplingen mellan statsbidraget och ett enskilt barn kan leda till nya avgränsningsproblem, bl. a. med hänsyn till de varierande vistelsetiderna. I propositionen föreslås i stället att bidraget till daghem, fritidshem och deltidsgrupper lämnas med en enhetlig summa för varje femtontal barn som är inskrivna. Avdelnings-/enhetsbidraget föreslås för daghem utgöra 445 000 kr., för fritidshem 170 000 kr. och för deltidsgrupper 30 000 kr. För öppna förskolor föreslås bidrag lämnas med 30 000 kr. per enhet. I propositionen framhålls att avsikten inte är att delningstalet 15 skall uppfattas som en norm för gruppstorlek (s. 11). Vidare bör som inskrivna barn i daghem endast medräknas de barn som skrivits in i institutioner som är öppna minst 8 timmar varje vardag under hela året.

Statsrådet Lindqvist anser att bidragssystemet för familjedaghem har fungerat tillfredsställande (prop. s. 13). Bidraget till familjedaghem föreslås därför lämnas enligt nuvarande regler.

Ett nytt bidrag med 100 000 kr. föreslås till daghem som är öppna på natten. Enligt propositionen tvingas framför allt ensamstående föräldrar med kvälls- och nattarbete att ofta ordna barnomsorgen genom olika tillfälliga lösningar. Detta anser statsrådet Lindqvist inte tillfredsställande.

Kontinuitet och trygghet är givetvis lika viktigt för dessa barn som för alla andra, heter det i propositionen (s. 14).

I det föreslagna avdelnings-/enhetsbidraget har inberäknats medel för insatser för barn med behov av särskilt stöd med 15 000 kr. Årsarbetarbidraget föreslås inräknas i schablonbidraget. I statsbidraget för daghem har vidare inberäknats ett belopp av 30 000 kr. för fortbildningsinsatser för personalen. Hälften av detta belopp uppges vara avsett för personalen i daghem, medan resterande 15 000 kr. är avsedda för fortbildningsinsatser för personalen i familjedaghem, deltidsgrupper och öppna förskolor.

Av det föreslagna bidraget till fritidshem avses 15 000 kr. för särskilda insatser för barn med behov av särskilt stöd och 10 000 kr. för fortbildningsinsatser för personalen. Utöver bidraget på 170 000 kr. till fritidshemmen föreslås ett schablonbelopp av 25 000 kr. per år för viss öppen fritidsverksamhet för barn under 13 år.

Några särskilda regler om statsbidrag för barnomsorg i svenska kyrkans regi bör enligt propositionen (s. 14) inte införas. Däremot erinras om att det inte finns något hinder för enskilda medlemmar inom en församling tillhörande svenska kyrkan att bilda en föräldraförening eller annan ideell förening med uppgift att driva daghem eller fritidshem med en speciell inriktning. Statsbidrag kan därvid lämnas på samma villkor som för annan alternativ barnomsorg.

När det gäller kostnaderna för omläggningen av statsbidragsreglerna anförs i propositionen att de olika delarna av barnomsorgen kommer att tillföras belopp som i allt väsentligt motsvarar vad som skulle utgå vid nuvarande statsbidragsregler. Det är emellertid enligt propositionen ofrånkomligt att förändringar av bidragssystemen medför effekter som är fördelaktiga för vissa kommuner och ofördelaktiga för andra. Statsrådet Lindqvist föreslår därför, i enlighet med vad som skedde vid den förra statsbidragsöversynen, att de kommuner som år 1988 vid en jämförelse mellan tillämpningen av nu gällande och det föreslagna bidragssystemet kommer att få en sammanlagd minskning av statsbidragen för barnomsorg som överstiger 10 ören per skattekrona får en kompensation härför. På motsvarande sätt föreslås att en ökning av statsbidraget innehålls till den del ökningen överstiger 10 ören per skattekrona.

Utbetalningsreglerna föreslås bli oförändrade.

I *motionerna 1986/87:So138 av Alf Svensson (c) yrkande 1, 1986/87:So141 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande 1 delvis, 1986/87:So142 av Göte Jonsson m. fl. (m, fp, c) yrkande 2* och *1986/87:So143 av Hans-Eric Andersson (s) delvis*, har – delvis med olika motiveringar – yrkats avslag på propositionens förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen.

Motionären i motion So138 (c) anser att det föreslagna systemet har förtjänster jämfört med det gällande, men att det inte medger någon valfrihet för föräldrarna. Motionärerna i motion So141 (vpk) anser inte att de föreslagna reglerna är utformade så att de gynnar både en kraftig kvantitativ utbyggnad och en kvalitativ sådan, ett krav som motionärerna ställer på statsbidragen. I den borgerliga trepartimotionen, So142 (m, fp, c), påpekas bl. a. att diskrimineringen av de enskilda alternativen i statsbidragshänseende består enligt det föreslagna systemet. Motionärerna finner denna brist

vara så avgörande att en reform av statsbidragssystemet bör anstå till dess den har eliminerats. Motionären i motion So143 (s) anser att den föreslagna omläggningen av bidragen kommer att i första hand drabba kommuner som satsat på en utbyggnad av heldagsomsorgen. I dessa kommuner uppstår en mycket allvarlig risk för att barnomsorgen inte kan byggas ut på det sätt riksdagen beslutat.

Utskottet anser att RRV:s analys visar att det nuvarande statsbidragssystemet med ett heltidsbidrag för barn inskrivna mer än sju timmar och ett lägre bidrag för barn mellan fyra och sju timmar inte har fungerat på det sätt som avsågs med riksdagens beslut. RRV har bl. a. konstaterat att en betydande del av förklaringen till att kostnaderna ökat oförutsett ligger i att kommunerna anpassat sig till de nya statsbidragsreglerna och bl. a. kraftigt ökat andelen heltidsbarn i daghem.

Propositionens förslag om en övergång till avdelnings-/enhetsbidrag innebär att skälen för en sådan regelanpassning försvinner. De nya reglerna innebär dessutom en förenkling jämfört med det nuvarande bidragssystemet. Utskottet anser alltså att propositionens förslag till riktlinjer kan läggas till grund för beslut av riksdagen och avstyrker därmed motionerna So138 (c) yrkande 1, So141 (vpk) yrkande 1, delvis, So142 (m, fp, c) yrkande 2 och So143 (s), delvis, vari yrkats avslag på propositionen i här aktuell del. Till den närmare utformningen av det nya statsbidragssystemet återkommer utskottet i det följande.

I flera motioner har framställts yrkanden om justeringar och modifieringar av det i propositionen föreslagna statsbidragssystemet. Utskottet behandlar dessa yrkanden i det följande under särskilda avsnitt.

Modifieringar av propositionens förslag till statsbidragssystem

Statsbidragets beräkning

I *motionerna So137 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m), yrkande 2* och *So146 av Inga-Britt Johansson m. fl. (s), yrkande 1 i motsvarande del* hemställs att det föreslagna statsbidraget utgår per barn i stället för per grupp om 15.

Skälen för att utge ett schablonbidrag per femtontal barn i stället för per enskilt barn har utvecklats i propositionen (s. 11). Om bidraget kopplas till ett enskilt barn kan detta leda till avgränsningsproblem, bl. a. med hänsyn till de varierande vistelsetiderna. Utskottet ställer sig därför bakom propositionens förslag om ett avdelnings-/enhetsbidrag.

Avdelningsbidraget bör som föreslås i propositionen beräknas med hjälp av delningstalet 15. Utskottet vill tillägga att om antalet inskrivna barn inte skulle vara jämnt delbart med 15, bör för det överskjutande antalet barn utgå ett häremot svarande proportionerat bidrag.

När det gäller beräkningen av bidrag till föräldrakooperativ och annan alternativ barnomsorg bör tilläggas följande. Statsbidraget lämnas till kommunen, som har att i sin tur fördela bidrag till olika daghem och fritidshem. De delar av statsbidraget som avser insatser för barn med behov av särskilt stöd resp. fortbildningsinsatser för personalen fördelas enligt

särskilda regler som utskottet återkommer till i det följande (s. 13). I övrigt bör emellertid gälla att om ett föräldrakooperativ eller ett alternativt daghem har fler eller färre inskrivna barn än 15, bidraget till verksamheten proportioneras med hänsyn till det faktiska antalet inskrivna barn.

Vad utskottet nu anfört om beräkningen av statsbidraget bör med anledning av propositionen samt motionerna So137 (m) yrkande 2 och So146 (s) yrkande 1 delvis ges regeringen till känna.

Utskottet vill slutligen i likhet med propositionen understryka att delningstalet 15 endast är en schablon för att beräkna statsbidraget och inte skall uppfattas som en norm för avdelningarnas storlek. Gruppernas faktiska storlek måste bestämmas med hänsyn till barnens ålder och behov, tillgång till personal, lokalernas utformning etc.

Statsbidraget till nattöppna daghem

I propositionen föreslås som ovan nämnts att ett särskilt bidrag lämnas för varje nattöppen avdelning i daghem. Motionären i *motion So138 (c)* motsätter sig detta (*yrkande 3*). I *motion So145 av Olle Westberg (s)* anförs att bidraget till nattöppna daghem bör ökas betydligt, vilket bör ske genom en omfördelning inom befintlig ram. I *motion So141 (vpk)* hävdas – utan särskilt yrkande – att det föreslagna bidraget i realiteten innebär en försämring i förhållande till nuläget. I *motion So144 av Eva Johansson m. fl. (s)* anförs att statsbidraget bör stimulera utbyggnaden av barnomsorg nattetid utan att låsas till just en organisatorisk lösning (*yrkandet delvis*).

Utskottet gör den bedömningen att ett borttagande av årsarbetarbidraget i vissa situationer kan leda till en minskad kompensation för de merkostnader som följer av ett förlängt öppethållande. Det särskilda bidraget till nattöppna daghem bör därför höjas till 150 000 kr. per avdelning. Såsom påpekas i motion So145 (s) bör detta kunna ske genom en omfördelning av det statliga stödet inom befintlig ram. Vad utskottet här anfört om en höjning av statsbidraget till nattöppna daghem bör riksdagen med anledning av propositionen yrkande 2 i motsvarande del samt motion So145 som sin mening ge regeringen till känna.

Det sagda innebär att utskottet avstyrker motion So138 (c) yrkande 3.

Kommunerna har full frihet att organisera barnomsorgen nattetid på det sätt som är lämpligast med utgångspunkt i de lokala förhållandena. Den mest kostnadskrävande nattomsorgen är emellertid de nattöppna daghemmen. Något skäl att införa ett särskilt bidrag för andra barnomsorgsformer nattetid anser utskottet därför inte föreligga. Även motion So144 (s) (yrkandet delvis) avstyrks därför.

Öppettider i daghem

I *motion So137 (m) yrkande 1* föreslås att statsbidrag skall utgå även för daghem som är öppna endast 5–8 timmar om dagen. Liknande synpunkter anförs i *motion So146 (s) yrkande 1 delvis*, där en möjlighet till dispens från 8-timmarsgränsen förordas. Motsatt ståndpunkt har motionärerna i *motionerna So144 (s) delvis* och *So147 (s) delvis*, där en höjning av tidsgränsen förordas.

I propositionen anförs (s. 11) att det är behoven av omsorg som skall vara vägledande för öppethållandetiden i daghemmen. Den minimigräns för öppethållande som angivits får enligt propositionen inte tas till intäkt för att begränsa öppethållandetiderna så att behoven av heldagsomsorg inte kan tillgodoses. Statsrådet Lindqvist anför att han kommer att följa denna fråga med stor uppmärksamhet.

Utskottet vill understryka dessa propositionens uttalanden. Att en minimigräns anges i detta sammanhang innebär självfallet inte att öppethållandetiderna generellt kan begränsas på detta sätt. Det faktiska behovet av heldagsomsorg måste kunna tillgodoses. Även för föräldrar med tidiga eller sena arbetstider är det viktigt att det finns längre öppethållande inom barnomsorgen.

Ansvaret för organisationen av barnomsorgen åvilar resp. kommun. Utskottet delar emellertid propositionens uppfattning att det som villkor för statsbidrag bör gälla en undre gräns för öppethållandet. Denna bör bestämmas så att tillsynsbehovet för barn till föräldrar som arbetar 6 timmar per dag skall kunna tillgodoses.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet samtliga här angivna motioner.

Fördelning av bidrag till alternativ barnomsorg

I *motion So139 av Sylvia Pettersson (s)* begärs ett tillkännagivande till regeringen av vad som i motionen angetts om särskild fördelning av statsbidrag till statsbidragsberättigad, icke kommunal barnomsorg.

Enligt propositionens förslag ingår som nämnts i schablonbidraget även medel för barn i behov av särskilt stöd och medel för personalens fortbildning. Utskottet delar uppfattningen i motion So139 (s) att beträffande föräldrakooperativ och annan alternativ barnomsorgsverksamhet kommunen bör förmedla de delar av statsbidraget som utgör medel för barn i behov av särskilt stöd först när behov finns och åtgärder satts in samt för personalens fortbildning när sådan anordnas. Vad utskottet här anfört om särskild fördelning av statsbidraget till bidragsberättigad icke kommunal barnomsorg bör riksdagen med anledning av motion So139 (s) som sin mening ge regeringen till känna.

Effekter för utbyggd heldagsomsorg

I *motion So148 av Ing-Marie Hansson (s)* begärs en justering av propositionens förslag med hänsyn till att kommuner med utbyggd heldagsomsorg kommer att förlora ekonomiskt på omläggningen av bidragsreglerna. Statsrådet Lindqvist anför i propositionen (s. 16) att han vid utformningen av det nya statsbidragssystemet eftersträvat ett system som övergångsvis inte väsentligt förändrar fördelningen av statsbidrag mellan enskilda kommuner. Det är emellertid ofrånkomligt att förändringar av bidragssystemen medför effekter som är fördelaktiga för vissa kommuner och ofördelaktiga för andra, heter det i propositionen. Statsrådet Lindqvist föreslår därför, i enlighet med vad som skedde vid den förra statsbidragsöversynen, att de kommuner som år 1988 vid en jämförelse mellan tillämpningen av nu gällande och det

föreslagna bidragssystemet kommer att få en sammanlagd minskning av statsbidragen för barnomsorg som överstiger 10 ören per skattekrona får en kompensation härför. På motsvarande sätt bör, enligt propositionen, en ökning av statsbidraget innehållas till den del ökningen överstiger 10 öre per skattekrona.

De kommuner som riskerar att övergångsvis förlora ekonomiskt genom de nya bidragsreglerna kommer således att kompenseras härför. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So148 (s).

Fortbildning

I propositionen förordar regeringen som ovan nämnts (s. 8) att 30 000 kr. av avdelningsbidraget för daghem används för fortbildningsinsatser för personalen i daghem, familjedaghem, deltidsgrupper och öppna förskolor. I *motion So141 (vpk)* förespråkas att dessa medel i stället fördelas på de olika verksamhetsformerna, dock utan att något yrkande härom framförs. I *motion So623 (vpk)* föreslås att riksdagen uttalar att personalen inom barnomsorgen genom kommunens försorg bör beredas möjlighet till fort- och vidareutbildning motsvarande 30 timmar per år och anställd (*yrkande 6*).

Utskottet delar uppfattningen i motion So141 att medlen bör fördelas på de olika verksamhetsformerna med hänsyn till att verksamheterna är så olika fördelade i kommunerna och med tanke på de stora behov som finns, inte minst för personal på daghem och fritidshem. Av bidraget per avdelning bör således 15 000 kr. användas för fortbildningsinsatser för daghemspersonal, 5 000 kr. för personal i deltidsgrupper/öppna förskolan och 10 000 kr. för familjedaghem beräknat efter varje femtontal inskrivna barn. För fritidshem bör i enlighet med propositionens förslag 10 000 kr. av avdelningsbidraget användas för fortbildningsinsatser. Detta tillgodoser även syftet med motion So623 (vpk) i här aktuell del.

Vad utskottet anfört om fördelningen av medlen för fortbildningsinsatser bör riksdagen med anledning av propositionen samt motion So623 (vpk) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

Sociala problemområden

I *motion So141 (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär utarbetande av förslag till extra förstärkningsresurser inom barnomsorgen att utgå till bostadsområden med svåra sociala problem (*yrkande 4*).

I *motion So144 (s)* anförs bl. a. att statsbidraget bör ta hänsyn till olika kommuners struktur när det gäller bl. a. invandrartäthet och barnens behov av särskilt stöd (*yrkandet delvis*).

Bidraget till den kommunala barnomsorgen är schabloniserat utifrån de faktiska, genomsnittliga kostnaderna. Inom denna ram har medel beräknats till barn med behov av särskilt stöd. I propositionen föreslås en uppräkning av detta bidrag. Bidraget är tänkt att användas t. ex. i de delar av barnomsorgen där inslaget av handikappade barn eller invandrarbarn är särskilt stort eller där det föreligger en social problematik i bostadsområdet.

Utskottet delar uppfattningen i vpk-motionen att det är viktigt att uppmärksamma att barngruppernas storlek och personalsammansättningen

kan behöva variera beroende på bl. a. den sociala strukturen i bostadsområdena. Utskottet delar således de framförda synpunkterna vad gäller den sociala strukturens inverkan på arbetet i barnomsorgen. Enligt utskottets uppfattning är det emellertid kommunerna själva som är bäst lämpade att göra dessa avvägningar. Med hänvisning härtill avstyrks motion So141 (vpk) yrkande 4.

När det gäller de synpunkter som anförs i motion So144 (s) i här aktuell del vill utskottet erinra om att det bidrag som beräknas för barn med behov av särskilt stöd skall utgå efter en schablon och kompensera kommunerna för insatser av mycket varierande slag. Utskottet kan inte tillstyrka att man i stället för att använda schablonmetoden skulle gå in i prövning av resp. kommuns behov av särskilda insatser. De skillnader i struktur som finns mellan olika kommuner får beaktas inom ramen för skatteutjämningssystemet. Motionsyrkandet avstyrks alltså såvitt nu är i fråga.

Om statsbidrag till barnomsorg särskilt för invandrar- och flyktingbarn har utskottet uttalat sig senare i detta betänkande, se s. 27.

Riktade åtgärder

I *motion So146 (s)* anförs bl. a. att propositionens förslag om "öronmärkta" resurser för fortbildning och till barn med särskilda behov strider mot synsättet att kommunerna själva bäst avgör hur resurserna skall utnyttjas (*yrkandet delvis*).

Utskottet har i föregående avsnitt uttalat sin mening om fördelningen av statsbidraget till fortbildning och om medlen till barn med behov av särskilt stöd. Motionen (s) avstyrks med hänvisning till det anförda.

Statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi

Enligt propositionen (s. 14) bör några särskilda regler om statsbidrag för barnomsorg i svenska kyrkans regi inte införas. I propositionen yrkande 2 hemställs att riksdagen godkänner de riktlinjer som angetts för bl. a. barnomsorg inom svenska kyrkan.

I flera motioner begärs en ändring av det förhållandet att det i dag inte utgår några statsbidrag till svenska kyrkans verksamhet för förskolebarn.

I *motion So605 av Ingegerd Troedsson m. fl. (m)* hemställs att riksdagen beslutar att deltidsförskolor och daghem som drivs av församlingar inom svenska kyrkan skall få motsvarande statsbidrag som om de drevs av en borgerlig kommun. I *motion So608 av Ulla Tillander (c)* och *Rosa Östh (c)* begärs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om att statsbidrag bör utgå till barnomsorg i svenska kyrkans regi. Motionärerna anser det vara självklart att svenska kyrkans församlingar bör jämställas med andra trossamfunds församlingar när det gäller möjligheten att få statsbidrag till barnomsorgsverksamhet. I *motion So610 (m)* begärs ett tillkännagivande med innehållet att deltidsförskolor och daghem som drivs av församlingar inom svenska kyrkan skall få motsvarande statsbidrag som andra alternativa deltidsförskolor och daghem, vilka är berättigade till statsbidrag (*yrkande 4*). I *motion So639 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen

beslutar att statsbidrag skall utgå även till förskolor som drivs av församlingar inom svenska kyrkan (*yrkande 3*).

Ansvaret för att bedriva barnomsorg i form av daghem, familjedaghem, fritidshem, öppna förskolor och deltidsgrupper åvilar enligt socialtjänstlagen kommunen. Verksamheten skall bedrivas utifrån de mål som anges i socialtjänstlagens inledningsparagraf.

Svenska kyrkans församlingar har enligt lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter rätt att själva vårda sina angelägenheter. Till dessa hör att främja kristen verksamhet bland barn och ungdom. Det är också mycket vanligt att församlingarna bedriver verksamhet för t. ex. förskolebarn. Dessa verksamheter förekommer under flera olika beteckningar, t. ex. kyrkans barntimmar, kyrkans förskola eller kyrkans öppna förskola. Dessa verksamheter kan i många fall i sin tidsmässiga omfattning jämföras med primärkommunernas verksamhet i öppna förskolor eller deltidsgrupper. I några enstaka fall bedriver också svenska kyrkans församlingar eller kyrkliga samfälligheter daghem vars verksamhet tidsmässigt motsvarar den som förekommer vid daghem som drivs av primärkommuner. Kyrkomötet har i skrivelse (1986:13) till regeringen den 30 augusti 1986 hemställt om sådana regeländringar att svenska kyrkan jämställs med andra trossamfund och med kommuner när det gäller rätten att erhålla statsbidrag för sin barnomsorgsverksamhet.

I dag utgår statsbidrag till daghem och fritidshem som drivs av en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn eller en sammanslutning som erbjuder en speciell form av pedagogik, har anknytning till en ideell organisation eller har andra liknande ideella grunder. Detta innebär bl. a. att frikyrkliga trossamfund kan bedriva daghems- och fritidshemsverksamhet med statligt stöd. Verksamheten får dock inte drivas i vinstsyfte. Dessutom måste daghemmet eller fritidshemmet genom beslut av kommunfullmäktige finnas upptaget i kommunernas barnomsorgsplan.

Svenska kyrkans församlingar är jämställda med primärkommuner med egen beskattningsrätt. Det är vanligt att en församling bedriver verksamhet bland barn och ungdomar. Den fråga som aktualiseras i propositionen är om statsbidrag skall utgå till svenska kyrkans församlingar för en verksamhet som motsvarar den som den borgerliga kommunen enligt en särskild lagstiftning är ålagd. Statsrådet Lindqvist anför såvitt nu är i fråga (prop. s. 15) att kyrkans roll när det gäller verksamheter av detta slag enligt hans mening är av så stor principiell betydelse att ställning därtill bör tas i ett större sammanhang. I avvaktan därpå är han inte beredd att förorda särskilda regler om statsbidrag för barnomsorg i svenska kyrkans regi.

Det påpekas dock i propositionen att det inte finns något hinder för enskilda medlemmar inom en församling tillhörande svenska kyrkan att bilda en föräldraförening eller annan ideell förening med uppgift att driva daghem eller fritidshem med en speciell inriktning. Statsbidrag kan därvid lämnas på samma villkor i övrigt som för kommuner och frikyrkliga trossamfund.

Utskottet är med hänvisning härtill och till vad i övrigt anförts i propositionen inte berett att förorda särskilda regler om statsbidrag för barnomsorg i svenska kyrkans regi. Med tillstyrkande av propositionen

yrkande 2 i motsvarande del avstyrker utskottet motionerna So605 (m), So608 (c), So610 (m) yrkande 4 och So639 (fp) yrkande 3.

Utvärdering av de nya reglerna m. m.

Utskottet vill slutligen erinra om nödvändigheten av att regeringen fortlöpande låter utvärdera de föreslagna statsbidragsreglernas effekter på barnomsorgens utformning. Vad utskottet här uttalat tillgodoser kraven på uppföljning och utvärdering i motionerna *So144 (s), delvis* och *So146 (s) yrkande 1, delvis*. De nu nämnda motionerna avstyrks således i här aktuella delar.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet i propositionen angivna riktlinjer för statsbidrag till barnomsorgen med de tillägg och klargöranden som utskottet ovan angivit.

Förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen

Statsbidragssystemet

I ett flertal motioner läggs från skilda utgångspunkter fram förslag till annorlunda utformade statsbidragssystem.

I *motion 1986/87:So609 av Olof Johansson m.fl. (c)* begärs förslag om förenklade regler för barnomsorgens statsbidrag och ett rättvisare system i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 3*). Enligt motionärerna bör bidraget läggas om och utgå som procent av bruttokostnaden för daghem, fritidshem, familjedaghem, föräldraledd barnomsorg, öppen förskola, deltidsförskola m. m. Föräldradrivna och kooperativa daghem samt förskolor i privat regi skall vara berättigade till statsbidrag på samma villkor som gäller för andra daghemsformer.

I *motion 1986/87:So610 av Carl Bildt m.fl. (m)* begärs förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskilda förskolor som för kommunala och som även i övrigt uppfyller i motionen anförda krav (*yrkande 3*). Motionärerna, som anser att statsbidragen skall vara neutrala i förhållande till omsorgsform och huvudman, anför bl. a. att kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg inte får gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem, att deltidsförskolan skall berättiga till motsvarande statsbidrag som heltidsförskolan, att lång daghemsvistelse inte får medföra ett oproportionerligt stort statsbidrag jämfört med kortare vistelsetider samt att statsbidragen också skall ge utrymme för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1988. Dessutom bör det av statsbidragsbestämmelserna klart framgå att kommunerna inte får diskriminera alternativ verksamhet till förmån för egen verksamhet. I motionen yrkas vidare att enskilda förskolor skall ges rätt att föras in i de kommunala barnomsorgsplanerna (*yrkande 2*) och att socialtjänstlagen skall ses över i syfte att alternativ barnomsorg skall garanteras ett kommunalt stöd likvärdigt motsvarande stöd till kommunal barnomsorg (*yrkande 5*).

I *motion 1986/87:So620 av Gunnar Björk i Gävle (c)* och *Gunnel Jonäng (c)* föreslås att riksdagen begär att regeringen utformar ett statsbidragssystem

för barnomsorgen så att nuvarande orättvisor upphör. Enligt motionärerna betalade arbetsgivarna i Gävleborgs län in 30,9 milj. kr. mer i barnomsorgsavgift än vad kommunerna fick tillbaka i statsbidrag till barnomsorgen. Motionärerna menar att skälet härtill är att statsbidraget i dag är så konstruerat att orter som starkt byggt ut sin barnomsorg får högre statsbidrag. Som exempel härpå nämns att i Stockholms kommun utgick år 1985 statsbidrag till barnomsorgen med 24 700 kr. per barn under 7 år, medan kommunerna Söderhamn och Nordanstig fick 6 800 kr. resp. 8 000 kr. per barn.

I *motion 1986/87:So627* begär *Karl Boo (c)* förslag om en rättvisare statsbidragsgivning till barnomsorg. Motionären anser att statsbidragen till olika verksamheter bör utgå lika till olika delar av landet och rättvist människor och familjer emellan. Fördelat per barn i åldrarna 2–6 år utgår statsbidraget till barnomsorgen i AB-län med 27 300 kr. och i Dalarna med 12 100 kr. per barn. Motionären finner detta oacceptabelt ur rättvisesynpunkt.

I *motion 1986/87:So632 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)* hemställs, med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:A463, att riksdagen begär förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen med samma statsbidragsrätt för enskild barnomsorg som för kommunal och som även i övrigt uppfyller de i motionen framförda kraven (*yrkande 2*). Motionärerna anför bl. a. att statsbidraget bör utgå per barn och att Stockholms kommun bör ges fria möjligheter att pröva alternativa driftsformer inom barnomsorgen. För dessa skall likvärdiga statsbidrag utgå.

I *motion 1986/87:So633 av Anna Wohlin-Andersson (c)* och *Marianne Karlsson (c)* hemställs – med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:A466 – att riksdagen beslutar att stödet till barnomsorgen utformas så att det utgår lika till alla barn oberoende av bostadsort och barnomsorgsform. Enligt motionärerna är det i Östergötlands län endast Norrköpings kommun som får mer i statsbidrag till barnomsorgen än vad som betalats in i barnomsorgsavgift. Detta anser motionärerna bevisa att stödet till barnomsorgen är mycket orättvist utformat.

I *motion 1986/87:So636 av Lars Leijonborg (fp)*, yrkas, med hänvisning till vad som anförs i motion 1986/87:Fi509, att riksdagen skall begära förslag till ändringar i statsbidragsreglerna så att det blir möjligt med privata daghem. I den senare motionen, som handlar om att effektivisera och utveckla den offentliga sektorn, anförs bl. a. att t. ex. institutioner inom barnomsorg lämpar sig utmärkt för entreprenad, samt att statsbidragsregler som diskriminerar privat verksamhet, t. ex. Lex Pysslingen, bör avskaffas.

I *motion 1986/87:So639 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen – i avvaktan på förslag från regeringen – beslutar att riktlinjerna för nuvarande statsbidrag till barnomsorgen ändras så att bidragen utgår med samma belopp och på i övrigt lika villkor oavsett om förskolan drivs i kommunal eller enskild regi (*yrkande 2*). Motionärerna anför bl. a. att de förändringar i statsbidragssystemet som genomfördes 1985 innebar ett litet steg i rätt riktning, men att systemet fortfarande inte är neutralt.

I *motion 1986/87:So138 av Alf Svensson (c)* yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om statsbidrag till barnomsorgen (*yrkande*

2). Motionärens förslag till barnomsorgsstöd innebär följande. Om vårdlön införs enligt motionärens förslag kan statsbidragen till kommunerna utgå och i stället omvandlas till vårdlön direkt till föräldrarna. Kommunerna kompenseras genom att barnomsorgsavgifterna kan höjas med en summa motsvarande vårdlönen. Barnomsorgsavgiften föreslås bli avdragsgill upp till vårdlönebeloppet. Detta system skulle, enligt motionären, ge föräldrarna en reell möjlighet att välja mellan kommunalt daghem, familjedaghem och barnomsorg i daghem drivna av kooperativa, kyrkliga eller andra ideella föreningar. Vidare skulle de föräldrar som själva vill vårda och fostra sina barn få den möjligheten. Motionären vill vidare ha ett tillkännagivande till regeringen med innehåll att de alternativa förskolor som finns med i kommunens barnomsorgsplan skall vara berättigade till ett kommunalt stöd som motsvarar kommunens nettokostnader för de kommunala förskolorna (*yrkande 4*). I *motion 1986/87:Sk386* yrkar *samme motionär* att riksdagen beslutar att höja den barnomsorgsavgift som arbetsgivarna erlägger med 0,5 procentenheter för att finansiera införande av vårdlön enligt motionärens förslag (*yrkande 12*).

I *motion 1986/87:So141 (vpk)* hemställs att riksdagen beslutar om ett statsbidragssystem för dag- och fritidshem i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 2*). Enligt motionärernas mening skall statsbidragen till barnomsorgen vara utformade så att de gynnar både en kraftig kvantitativ utbyggnad och en kvalitativ sådan. Motionärerna föreslår därför dels ett driftsbidrag som skall utgå med 75 % av de faktiska driftkostnaderna och på så sätt täcka personalkostnaderna, dels ett anordningsbidrag (se vidare nedan). För att finansiera den nödvändiga utbyggnaden och driftkostnaderna föreslås en höjning av barnomsorgsavgiften från nuvarande 2,2 % till 2,9 % av löneunderlaget (*yrkande 5*).

I *motion 1986/87:So602 av Ann-Cathrine Haglund (m)* och *förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)* hemställs att regeringen ges till känna att diskrimineringen av deltidsförskolan skall upphöra (*yrkande 2*). Härmed torde åsyftas det förhållandet att något barnrelaterat statsbidrag inte utgår till de deltidsgrupper som bedrivs i form av tretimmarsverksamhet och att statsbidrag endast utgår för kommunalt anställd personal.

I *motion 1986/87:So142 (m, fp, c)*, slutligen, hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ett nytt statsbidragssystem baserat på de riktlinjer som utvecklats i motionen (*yrkande 3*). Vägledande principer vid utarbetandet av ett förslag till nytt system bör enligt motionärerna vara att statsbidraget skall vara neutralt gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman samt administrativt lätthanterligt. Familjedaghemmen och deltidsförskolan får inte diskrimineras. Statsbidragssystemet bör inte ensidigt gynna långa vistelsetider. Vidare bör kommunerna vara skyldiga att i barnomsorgsplanerna uppta alla alternativa omsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

Utskottet har flera gånger tidigare, senast i maj 1986, haft att ta ställning till motioner med olika förslag till principiellt annorlunda utformat statsbidragssystem för barnomsorgen. Flera av motionerna har haft samma innehåll som en del av dem som nu är aktuella (se bl. a. SoU 1985/86:5 s. 16–18 och SoU 1985/86:30 s. 7–11) och har avstyrkts av utskottet, bl. a. med hänvisning

till att effekterna av det nya statsbidragssystemet ännu inte utvärderats.

Utskottet har i det föregående tillstyrkt propositionens förslag till riktlinjer för statsbidrag till barnomsorgen och ser därför inget skäl att nu begära förslag om ett helt nytt statsbidragssystem. De förslag som lagts fram i den borgerliga trepartimotionen och i övriga nu aktuella motioner har dessutom flera nackdelar.

Förslagen innebär en inte närmare analyserad omfördelning av bidrag genom att bidrag föreslås utgå till alla omsorgsformer oavsett huvudman. Förslagen är också ofullständiga genom att de inte preciserar efter vilka grunder bidrag skall utgå och hur man skall få kontroll över kostnadsutvecklingen. Enligt vissa borgerliga förslag skall bidrag vidare utgå till vinstdrivande verksamhet. Detta kan utskottet inte acceptera eftersom det innebär risk för segregation av barnomsorgen och för att oseriösa företag lockas att etablera sig. Utskottet anser dessutom att kommunen såsom ansvarig för organisationen och planeringen av barnomsorgen själv måste få avgöra vilka alternativa verksamheter som bör tas upp i kommunens barnomsorgsplan (jfr följande avsnitt).

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motionerna So138 (c) yrkandena 2 och 4, So142 (m, fp, c) yrkande 3, So602 (m) yrkande 2, So609 (c) yrkande 3, So610 (m) yrkandena 2, 3 och 5, So620 (c), So627 (c), So632 (m) yrkande 2, So633 (c), So636 (fp) samt So639 (fp) yrkande 2.

Vad beträffar förslaget i motion So141 (vpk) yrkande 2 anser utskottet att ett driftbidrag med 75 % av de faktiska driftkostnaderna skulle medföra en sådan höjning av de statliga utgifterna som det i dag saknas statsfinansiella förutsättningar att genomföra. Frågan om ett procentbidrag får aktualiseras i ett senare skede. Även detta motionsyrkande avstyrks således.

Den höjning av barnomsorgsavgiften som föreslås i motion Sk386 (c) yrkande 12 kan utskottet inte biträda. Motionsyrkandet avstyrks.

Även i motion So141 (vpk) föreslås en höjning av barnomsorgsavgiften, detta för att finansiera bl. a. motionärernas förslag om driftbidrag till barnomsorgen.

Utskottet, som ovan avstyrkt förslaget om driftbidrag, avstyrker motionen även i nu aktuell del (yrkande 5).

Vissa villkor för statsbidrag till alternativ barnomsorg

I *motion 1986/87:So619 av Ingegerd Anderlund m.fl. (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om villkoren för och fördelningen av statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer. Enligt motionärerna finns det flera fall där den alternativa barnomsorgsverksamheten inte uppfyller de krav som finns för motsvarande kommunal verksamhet. De tar inte emot små barn, inte heller de barn som behöver omsorg på obekväm tid eller barn med behov av särskilt stöd. De tar inte heller emot barn från den kommunala kön och de har en taxesättning som utestänger många. Motionärerna anser att ett differentierat statsbidragssystem skulle kunna motverka en segregation och bidra till en utbyggnad av barnomsorg för alla barn. I *motion So147 (delvis) av Birthe Sörestedt m.fl. (s)* framförs liknande tankegångar. Motionärerna anser att det kan ifrågasättas om målsättningar-

na vad gäller personaltäthet, personalutbildning, barngruppernas storlek och det pedagogiska programmet kan uppfyllas i de alternativa barnomsorgsformerna med den schablonmässiga utformning statsbidragssystemet fått. Mer preciserade krav på verksamheten bör ställas som villkor för fullt statsbidrag. Detta bör beaktas vid utformningen av bidragsföreskrifterna.

Utskottet har tidigare givit uttryck för en positiv inställning till föräldrakooperativ och annan enskild barnomsorgsverksamhet som uppfyller vissa allmänna krav genom att tillstyrka att statsbidragen till icke vinstdrivna alternativa barnomsorgsformer utgår med samma bidrag som till motsvarande kommunala omsorg. Utskottet är emellertid medvetet om den risk för framväxt av en ojämlik barnomsorg som motionärerna pekat på. En av förutsättningarna för att statsbidrag skall utgå till enskilda daghem/fritidshem är att dessa finns upptagna i kommunens barnomsorgsplan. Härigenom ges kommunerna ett avgörande inflytande över vilka enskilda verksamheter som skall komma i åtnjutande av bidrag. Detta innebär också att kommunerna har ett ansvar för att kvaliteten på barnomsorgen i föräldrakooperativ eller annan alternativ verksamhet inte är sämre än på jämförbar kommunal verksamhet. Utskottet anser att det härigenom ges en spärr mot att enskilda daghem/fritidshem som inte fyller kvalitetskraven erhåller statsbidrag och avstyrker därför motionerna So619 (s) och So147 (s) i motsvarande del. Utskottet vill i sammanhanget även erinra om att utskottet ovan uttalat att de delar av statsbidraget som utgör medel för fortbildning och för stöd till barn med särskilda behov inte bör förmedlas till föräldrakooperativ och annan alternativ barnomsorgsverksamhet innan fortbildning ordnats resp. stödåtgärder satts in (se s. 11).

Dagbarnvårdares rätt att räkna in egna förskolebarn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare

I *motion So614 begär Alf Svensson (c)* att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om dagbarnvårdares rätt till kommunal barnomsorg på samma grunder som övriga förvärvsarbetande. Enligt motionären är dagbarnvårdarna i praktiken den enda yrkesgrupp som inte kan få barnomsorg för sina egna barn. I och med att kommunerna infört vårdtak på 140–160 vårdtimmar per vecka är de dagbarnvårdare som också är föräldrar till barn i förskoleåldern allvarligt diskriminerade, eftersom deras möjlighet att utöva sitt yrke reduceras med anledning av de egna barnen. För att undanröja denna orättvisa måste enligt motionären även dagbarnvårdarnas förskolebarn erbjudas barntillsyn. Alla praktiska skäl talar för att detta bör ske i det egna hemmet.

Vid behandlingen av en motion i samma syfte våren 1986 ansåg utskottet att mycket talade för att ersättning till dagbarnvårdare för vård av egna barn borde betraktas som ett förtäckt vårdnadsbidrag (SoU 1985/86:30 s. 23). Utskottet hänvisade vidare till att regeringsrätten flera gånger fastslagit att vårdnadsbidrag inte är någon kommunal angelägenhet och att utgivandet av dem således strider mot 1 kap. 4 § kommunallagen.

I betänkandet redovisades också att socialstyrelsen i sitt meddelandeblad om statsbidrag till barnomsorgen, nr 8/86, påpekat att statsbidrag endast får sökas för dagbarn i kommunalt familjedaghem och att egna barn, som

samtidigt med dagbarnen vistas i dagbarnvårdarens hem, aldrig får medräknas.

Utskottet anförde avslutningsvis följande.

Utskottet vill slutligen tillägga att det här inte bara är fråga om den kommunala kompetensen att besluta om arrangemang av angivet slag, utan även om kommunens möjligheter att uppbära statsbidrag för verksamheten. Utskottet anser för sin del att dagbarnvårdares tillsyn av egna barn inte kan jämställas med att kommunen tillhandahåller platser inom barnomsorgen. Statsbidrag bör sålunda inte utgå till kommunen i här aktuella fall, oavsett den rättsliga bedömningen. Som framgått av redovisningen ovan delar socialstyrelsen utskottets inställning härvidlag.

I den nu aktuella propositionen (s. 14) anför statsrådet Lindqvist att han med kommunalt familjedaghem avser att en dagbarnvårdare är anställd av kommunen för att i sitt eget hem vårda andra föräldrars barn under 13 år. Som inskrivna barn medräknas inte dagbarnvårdarens egna barn, heter det i propositionen.

Utskottet delar den uppfattning som uttrycks i propositionen och avstyrker således motion So614 (c).

Statsbidrag till barnomsorg på obekväm arbetstid

I *motion So604 av Roland Sundgren m.fl. (s)* begärs en översyn av statsbidragsbestämmelserna för barnomsorgen så att de bättre anpassas till det nya arbetslivsmönstret. Enligt motionärerna ökar arbetet på obekväma tider. Inom vården har det alltid behövts att anställda arbetar dygnet runt, påpekar motionärerna, men framför allt inom handeln har borttagandet av affärstidslagen inneburit ökat öppethållande på kvällar och söndagar. För att skapa rättvisa när det gäller barnomsorgen och för att alla barn skall få tillgång till den pedagogiska stimulans som en barnomsorg organiserad av samhället eller i kooperativ kan ge måste statsbidragsbestämmelserna anpassas till de förändringar som sker i samhället.

Frågan om den s. k. snedrekryteringen till den kommunala barnomsorgen – dvs. det förhållandet att LO-gruppernas barn i mindre utsträckning än andra utnyttjar den kommunala barnomsorgen – och dess samband med obekväma arbetstider togs upp i proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn. Socialministern anförde där (s. 7).

Jag vill i det här sammanhanget beröra frågan om alla barns och föräldrars möjligheter att utnyttja den kommunala barnomsorgen. LO har i några undersökningar konstaterat att deras medlemmar i lägre utsträckning än tjänstemannagrupperna har sina barn inom barnomsorgen. Särskilt gäller detta daghemmen. En bidragande faktor är givetvis föräldrarnas arbetstider – betydligt fler av LO:s medlemmar arbetar på obekväm arbetstid än andra grupper. Föräldrar som arbetar på tider då daghemmen är stängda erbjuds huvudsakligen plats inom familjedaghem – i den mån de överhuvudtaget kan få plats inom kommunal barnomsorg. Försök har också bedrivits med nattöppna smådaghem. Det bör enligt min mening vara en viktig uppgift för kommunen att särskilt beakta behovet av omsorg på tider som faller utanför den ordinarie öppethållandetiden för den kommunala barnomsorgen.

Utskottet har tidigare understrukit nödvändigheten av att så snart som möjligt få till stånd kommunal barnomsorg på obekväm arbetstid (se SoU 1976/77:25 s. 17 och SoU 1983/84:12 s. 40).

Riksdagen har vidare hos regeringen begärt en översyn av den sociala snedrekryteringen av barn till den kommunala barnomsorgen (se SoU 1985/86:30 s. 29). En orsak till skillnaden i olika gruppers utnyttjande av den kommunala barnomsorgen är sannolikt att den framför allt är tillgänglig för barn vars föräldrar arbetar på normal dagtid. Enligt vad utskottet erfarit har regeringen nyligen givit socialstyrelsen i uppdrag att genomföra översynen. Avsikten med översynen uppges vara att få en bättre bild av behoven av barnomsorg på tidig morgontid och på kvällstid.

I den nu aktuella propositionen föreslås att ett nytt statsbidrag med 100 000 kr. införs till varje daghemsavdelning som är öppen under hela natten. Utskottet har i det föregående (s. 10) ställt sig positivt till det extra stödet till nattöppna daghem och har dessutom föreslagit riksdagen att ge regeringen till känna att bidraget bör höjas till 150 000 kr.

Utskottet vill även hänvisa till vad som ovan (s. 11) anförts beträffande öppettiderna i daghem.

Frågan om ytterligare översyn av statsbidragsreglerna bör enligt utskottets mening anstå till dess socialstyrelsen redovisat det angivna uppdraget.

Motion So604 (s) avstyrks med hänvisning till det anförda.

Handikappade barn i förskolor

I *motion So630 av Lars De Geer (fp)* begärs en sådan ändring av gällande bestämmelser för statsbidrag till handikappade barns vistelse i särskilda förskolor att även restiden till dessa skolor får inräknas i skoltiden för barn bosatta långt från förskolan i fråga. En förutsättning för statsbidrag är enligt nuvarande bestämmelser att barnet är inskrivet i förskolan minst 4 timmar per dag. I storstadslänen och i övriga tätbebyggda län föreligger enligt motionären ingen svårighet att uppfylla detta tidsmått. I glesbygdslänen däremot måste de handikappade eleverna samlas från ett ofta mycket stort upptagningsområde. Det är enligt motionären önskvärt att även dessa långt bort boende elever får möjlighet att bli undervisade i centralt belägna förskolor för handikappade barn. En möjlighet härtill vore att medge att även restiden för dessa barn fick inräknas i den minimerade skoltid som varje barn måste kunna redovisa för att få statsbidrag för barnet i fråga.

De allra flesta handikappade barn är numera integrerade i vanliga kommunala förskolor. Genom de statsbidragsregler som föreslås i den nu aktuella propositionen, och som utskottet i det föregående ställt sig bakom, avskaffas de tidigare hel- och deltidsbidragen. Det enskilda barnets vistelsetider kommer därmed att sakna betydelse för statsbidragets storlek. Härigenom kan vistelsetiderna helt anpassas till de handikappade barnens behov.

Motion So630 (fp) är således tillgodosedd och påkallar därmed ingen åtgärd av riksdagen.

I *motion So634 av Gunilla André (c)* och *Bengt Kindbom (c)* begärs – med hänvisning till vad som anförts i motion Ub680 – att regeringen ges till känna vad som i den sistnämnda motionen anförts om statsbidragsregler för barnomsorgen (*yrkande 2*). Enligt motionärerna har lantbruket, som är en dominerande näringsgren i Skaraborgs län, vissa tider behov av barntillsyn som måste tillgodoses, inte minst därför att modern lantbruksdrift innehåller många olycksrisker. Motionärerna uppger att projekt bedrivits i exempelvis Tidaholms kommun för att finna nya lösningar där daghems- eller familjedaghemsverksamhet inte är möjlig och i Skövde kommun med "skördedagis" för barn från lantbrukarfamiljer. Enligt motionärernas uppfattning bör reglerna för statsbidrag till barnomsorgen ändras så att alternativa omsorgsformer av bl. a. det slag som motionärerna beskrivit blir bidragsberättigade.

I *motion So140 av Margareta Persson (s)* begärs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om behovet av statsbidrag till barnomsorg som anordnas under viss del av året på grund av föräldrarnas säsongsbundna arbetsuppgifter. I motionen redogörs för en försöksverksamhet med barntillsyn för lantbrukarbarn som bedrivits med utvecklingsbidrag från socialstyrelsen och som enligt motionären slagit mycket väl ut.

De berörda kommunerna är beredda att satsa på en fortsatt verksamhet, men endast under förutsättning att det går att få statsbidrag. Även inom exempelvis turistnäringen och vissa industrier finns enligt motionären behov av barnomsorg under kortare perioder eller säsongsvis.

Socialstyrelsen har i meddelandeblad nr 8/86 lämnat föreskrifter för tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till den kommunala barnomsorgen. I samråd med socialdepartementet har i meddelandebladet tagits in följande föreskrifter för redovisning av barn i daghem för lantbrukarbarn:

I ett fåtal kommuner finns eller planeras daghem för lantbrukarbarn (jordbruksdaghem/ skördedaghem) med periodiskt öppethållande. För denna form av verksamhet gäller, att personalkostnaderna skall inkluderas i den lönesumma för personal i daghem m. m., som redovisas på särskild blankett. Redovisningen avseende inskrivna barn måste däremot göras i särskild bilaga. Denna bilaga skall omfatta uppgifter om antal inskrivna barn i förskoleåldern. Vidare skall här anges under vilken tidsperiod daghemmet varit i verksamhet och antalet öppethållandedagar per vecka. Till ansökan skall dessutom fogas redovisning över kostnaderna för verksamheten. Statsbidraget kommer sedan att regleras med hänsyn till den tid verksamheten varit öppen samt barnens ålder och dagliga vistelsetider.

Av socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter framgår alltså att statsbidrag utgår till s. k. skördedaghem, trots att bestämmelser härom saknas i statsbidragsförordningen. Till andra former av barnomsorg som anordnas under viss tid av året på grund av föräldrarnas säsongsbundna arbetsuppgifter utgår dock inte statsbidrag.

Enligt 2 § förordningen (1983:943) om statsbidrag till kommunal barnomsorg (ändrad och omtryckt 1985:971) krävs för statsbidrag att verksamheten bedrivs fortlöpande.

Utskottet delar uppfattningen att det periodiska barnomsorgsbehov som kan finnas på grund av säsongsmässiga variationer i föräldrarnas arbete bör

tillgodoses av kommunerna. Bidrag till utveckling av sådan verksamhet kan lämnas inom ramen för de medel som årligen avsätts för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete på barnomsorgsområdet. Det är emellertid inte självklart att statsbidrag skall utgå på samma villkor för sådan periodisk verksamhet som för kontinuerligt bedriven förskoleverksamhet, vilken ställer andra krav på fast personal, pedagogiskt innehåll m. m. Socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter innebär vidare att statsbidrag skall utgå för s. k. skördedaghem men inte för andra former av barnomsorg som ordnas under viss del av året. Utskottet anser av dessa skäl att regeringen måste överväga en mera generell lösning på det problem som tagits upp i motionerna och återkomma till riksdagen med förslag. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna So634 (c) yrkande 2 och So140 (s) bör ges regeringen till känna.

Kvalitetsnormer m. m. inom barnomsorgen

I år liksom flera gånger tidigare har vänsterpartiet kommunisterna föreslagit att det skall utarbetas för kommunerna bindande kvalitetsnormer för barnomsorgen beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet (*motion 1986/87:So623 yrkande 3*).

Utskottet avstyrkte senast våren 1986 ett motsvarande motionsyrkande och hänvisade till tidigare i olika sammanhang gjorda uttalanden att kommunerna vad gäller barnomsorgsverksamheten inte bör bindas av detaljerade föreskrifter som fastslagits av statsmakterna (SoU 1985/86:30 s. 13). Utskottet underströk emellertid att detta innebar att ett stort ansvar lades på kommunerna då det gällde kvalitetskraven på barnomsorgen. Vidare erinrade utskottet om vad som i propositionen om nytt statsbidragssystem anförts om att borttagandet av vissa statliga regler inte fick leda till en kvalitativ utarmning av förskolan (prop. 1983/84:9 s. 4).

I proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn underströks ytterligare att det är kommunen som beslutar i frågor av organisatorisk art. t. ex. när det gäller barngruppernas storlek, personaldimensionering, lokalutformning m. m. I propositionen framhölls dock att socialstyrelsen även fortsättningsvis noggrant bör följa utvecklingen i kommunerna i dessa frågor (s. 17).

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker alltså motion So623 (vpk) såvitt där föreslås att bindande normer beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet skall fastställas (yrkandena 3 a, b och c).

I *motion So141 (vpk)* hemställs – under förutsättning av att vpk:s förslag till statsbidragssystem inte vinner gehör – att riksdagen beslutar att statsbidrag för barn i familjedaghem med tillsynstid under 4 timmar per dag skall vara 3 500 kr. (*yrkande 7*). Enligt motionärerna bygger kommunerna för närvarande inte fritidshem, utan lägger i stället ned dem. Orsaken härtill uppges vara att barn till deltidsarbetande föräldrar hänvisas till familjedaghem, även om barn och föräldrar önskar fritidshem. Motionärerna anser att kommunerna härigenom gör en vinst på barnens bekostnad.

Enligt nuvarande bestämmelser är statsbidraget till barn inskrivna i

familjedaghem mer än 7 timmar per dag 16 500 kr. och till barn inskrivna mindre än 7 timmar per dag 7 500 kr.

I den nu aktuella propositionen anförs att bidragssystemet för familjedaghem har fungerat tillfredsställande (s. 13). Någon ändring av gällande regler för familjedaghemmen föreslås därför inte.

Utskottet, som i det föregående avstyrkt vänsterpartiet kommunisternas förslag till statsbidragssystem för barnomsorgen (se s. 20), anser inte att statsbidragen till familjedaghemsverksamheten bör begränsas på det sätt som föreslås i motionen. Utskottet avstyrker således motionen (vpk) även i här aktuell del (yrkande 7).

Barnomsorg för barn till flyktingar och asylsökande

I *motion So146 (s)* begärs ett tillkännagivande av vad som i motionen anförts om behovet av särbestämmelser för tillsynen av barn till flyktingar och asylsökande (*yrkande 2*). Efter två månaders vistelse i Sverige kan flertalet flyktingar och asylsökande erbjudas undervisning i svenska för invandrare, påpekar motionärerna. Undervisningen är i regel 3 timmar per dag. Under denna tid behöver barnen tillsyn, men med nuvarande regler utgår inga statsbidrag. Motionärerna anser det angeläget att statsbidrag kan utgå till denna verksamhet.

Till kommuner som har träffat överenskommelse med invandrarverket om mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar lämnar invandrarverket schablonersättningar enligt bestämmelserna i 10–12 §§ i förordningen (1984:683) om statlig ersättning för mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar (ändrad senast 1986:1021). För flyktingar som har uppehållstillstånd när de tas emot i en kommun är schablonersättningen fr. o. m. den 1 januari 1987 fastställd till 13 400 kr. för dem som har fyllt 16 år och 28 000 kr. för dem som är under 16 år. För asylsökande är ersättningen 6 700 kr. resp. 11 200 kr. Om en asylsökande beviljas uppehållstillstånd får den mottagande kommunen ytterligare 11 200 kr. för personer som har fyllt 16 år och 21 300 kr. för dem som är under 16 år. Utöver schablonersättning får invandrarverket enligt 13 § lämna särskilda bidrag till kommuner för speciella insatser eller för att täcka vissa speciella kostnader.

Kommittén (A 1978:07) med uppdrag att göra en översyn av den samlade svenskundervisningen m. m. för vuxna invandrare, *SFI-kommittén*, föreslog i sitt betänkande (SOU 1981:86), Svenskundervisning för vuxna invandrare, bl. a. att särskild barnomsorg skulle ordnas av kommunerna för barn till de föräldrar som deltar i svenska för invandrare (sfi) och att ett särskilt statsbidrag skulle utgå för denna verksamhet.

I proposition 1983/84:199 om svenskundervisning för vuxna invandrare instämde dåvarande invandrarministern Anita Gradin i att det var önskvärt att det anordnades barnomsorg i anslutning till grund-sfi, eftersom bristen på barnomsorg var ett allvarligt studiehinder för många invandrare (prop. s. 33). Invandrarministern ville dock inte förorda en särlösning av det slag som SFI-kommittén föreslagit. Enligt hennes mening skapade det nuvarande statsbidragssystemet för barnomsorgen förutsättningar för flexibla lösningar av barnomsorgen för föräldrar som deltar i grund-sfi. Hon erinrade också om

att kommunerna enligt socialtjänstlagen skall sörja för att barn som på grund av föräldrars arbete och studier eller av andra skäl behöver omvårdnad får det, när behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Många invandrarbarn behöver av språkliga skäl särskilt stöd och får därför förtur till kommunal barnomsorg, hette det i propositionen. För invandrare och flyktingar som deltar i sfi har kommunen således redan nu ett ansvar för att ordna barnomsorg, påpekade invandrarministern. När det särskilt gällde barnomsorgen för flyktingbarn anförde invandrarministern följande:

En stor andel av de nya invandrarna i kommunerna är flyktingar, för vilka kommunen påtar sig vissa uppgifter mot ersättning från staten enligt det nya systemet för mottagande av flyktingar. Systemet innebär att kommunerna ersätts genom ett schablonbidrag som skall motsvara sådana merkostnader för flyktingmottagandet som inte ersätts genom generella statsbidrag. Som jag har anfört i propositionen (prop. 1983/84:124 s. 41) om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. har kommuner som tar emot flyktingar många gånger höga extra kostnader för barnomsorg. Hänsyn till detta har tagits vid fastställande av det angivna schablonbidraget, vilket är högre för barn än för vuxna flyktingar.

Utskottet delar uppfattningen att det är viktigt att det ordnas barnomsorg för barnen till flyktingar och asylsökande medan föräldrarna deltar i svenskundervisning. Den schablonersättning som nu lämnas till kommunerna för mottagande av flyktingar och asylsökande är emellertid avsedd att täcka bl. a. kostnader för olika former av social service, t. ex. barnomsorg. Schablonersättningen är betydligt högre för barn än för vuxna. Utskottet kan mot denna bakgrund inte biträda motionärernas förslag om ett särskilt statsbidrag till barnomsorgen för flyktingbarn m. fl. Om någon kommun måste göra särskilt stora insatser i fråga om barnomsorgen för flyktingar har vidare invandrarverket möjlighet att lämna särskilt bidrag till kommunen för detta ändamål inom den medelsram för särskilda bidrag som verket förfogar över.

Motion So146 (s) yrkande 2 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Medelsanvisningen

I proposition 1986/87:117 beräknas anslaget till Bidrag till kommunal barnomsorg för budgetåret 1987/88 uppgå till 9 140 milj. kr. med nu gällande bidragsregler.

Utskottet tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen och avstyrker därmed motionerna So141 (vpk) yrkande 1 delvis och So143 (s) delvis, vari yrkats avslag på proposition 1986/87:117 i dess helhet.

Utbyggnaden av barnomsorgen m. m.

I *motion So623 (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i daghem och fritidshem t. o. m. 12 års ålder att snarast föreläggas riksdagen och att därvid beaktas vad i motionen sägs om inriktningen mot kollektiv kommunal barnomsorg (*yrkande 1*). Motionärerna anser att alla barn t. o. m. 12 års ålder skall ha rätt till

vistelse i daghem och fritidshem just för att denna barnomsorg är utvecklande för barnen. En lagreglering av rätten till barnomsorg skulle påskynda utbyggnaden. Vidare anser motionärerna att resurserna för en utbyggd och kvalitativt bra barnomsorg skall läggas på daghem och fritidshem. Antalet familjedaghemsplatser bör minskas och ersättas med platser i daghem och fritidshem. De kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen. Familjedaghem kan dock vara ett alternativ för vissa barn (allergiker m. fl.)samt utgöra en praktisk omsorgsform i glesbygd.

I *motion So141 (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att göra upp avvecklingsplaner för familjedaghemmen i takt med att dag- och fritidshem byggs ut (*yrkande 6*).

En motion (vpk) med motsvarande innehåll som yrkande 1 i den nu aktuella So623 behandlades av utskottet i anslutning till proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn (SoU 1985/86:5 s. 8–9). I propositionen hade socialministern uttalat att han hade för avsikt att under utbyggnadsperioden och senast år 1991 återkomma till regeringen i fråga om lagstiftning för att garantera alla barn en rätt till barnomsorgsplats. Något formellt förslag till riksdagen framlades inte i den delen.

Utskottet uppfattade för sin del socialministerns uttalande som en kraftig markering av den vikt regeringen lägger vid den fortsatta utbyggnaden. Utskottet sade sig dela den synen. Något skäl för riksdagen att redan vid den aktuella tidpunkten uttala sig i frågan om behov av eller innehåll i en eventuell lagstiftning förelåg enligt utskottets mening inte, varför den då aktuella motionen avstyrktes i motsvarande del.

När det gällde utbyggnadens inriktning hänvisade utskottet till att det i propositionen anförts att organisationen av den kommunala barnomsorgen borde vila på kommunerna. Den lokalkännedom som finns i den enskilda kommunen var enligt propositionen nödvändig för att en flexibel resursfördelning skulle kunna tillämpas. Utskottet, som delade propositionens bedömning, var inte berett att tillstyrka riksdagsuttalanden som innebar styrning av kommunernas resursfördelning och planering av barnomsorgen. Beträffande familjedaghemmen ville utskottet dessutom framhålla att propositionens förslag till ändrade statsbidragsregler för öppna förskolor och för deltidsgrupper skulle komma att innebära ökade möjligheter till pedagogisk verksamhet för barn i familjedaghem. Motionen avstyrktes således även i denna del.

En motion (vpk) med samma innehåll behandlades av utskottet även våren 1986. Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till sina uttalanden tidigare under samma riksmöte (SoU 1985/86:30 s. 12).

Enligt 17 § SoL skall kommunen genom en planmässig utbyggnad av förskole- och fritidshemsverksamheten sörja för att de barn som på grund av föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller av andra skäl behöver omvårdnad får sådan omvårdnad när inte behovet tillgodoses på annat sätt. Utskottet, som vill erinra om att barns behov av tillsyn och omvårdnad varierar både med ålder och med individuella egenskaper, anser inte att riksdagen har anledning att ställa sig bakom uttalanden som innebär att alla barn upp till tolv år oberoende av behov skall ha lagstadgad rätt till

heltidsomsorg i daghem och fritidshem. Utskottet avstyrker därför motion So623 (vpk) såvitt nu är i fråga (yrkande 1 i motsvarande del).

Utskottet anser vidare att föräldrarnas önskemål bör vara styrande när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen. Många föräldrar önskar plats i familjedaghem för sina barn. Andra föredrar föräldrakooperativ eller annan alternativ barnomsorg. Ibland är verksamhet under en del av dagen till fyllest, i andra fall efterfrågas heldagsomsorg.

Om föräldrarna skall kunna välja den omsorgsform för barnen som passar familjen bäst, måste således en mångfald alternativ kunna erbjudas. Utskottet kan alltså inte tillstyrka ett uttalande om att utbyggnaden bör ha en ensidig inriktning mot kollektiv barnomsorg och avstyrker alltså motion So623 (vpk) yrkande 1, delvis, och motion So141 (vpk) yrkande 6.

I *motion So623 (vpk)* föreslås vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 50 000 nya platser under budgetåret 1987/88 (*yrkande 2*).

Med anledning av en likalydande motion våren 1986 uttalade utskottet att det ankom på kommunerna att på grundval av SCB:s efterfrågeundersökningar och förhållandena i den enskilda kommunen bestämma utbyggnadstakten med målet att barnomsorgen skall vara fullt utbyggd år 1991. Utskottet avstyrkte därmed motionen (SoU 1986/87:30 s. 12).

Utskottet finner inte skäl att uppställa ett mål av det slag som föreslås i den nu aktuella vpk-motionen (yrkande 2). Motionsyrkandet avstyrks således.

I *motion So141 (vpk)* föreslås att riksdagen beslutar att införa ett anordningsbidrag för dag- och fritidshem i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 3*). Anordningsbidraget skall utgå med 300 000 kr. per nybyggd avdelning i dag- och fritidshem och vara en hjälp för kommunerna att förverkliga utbyggnadsmålet förskola för alla barn före år 1991.

I syfte att stimulera utbyggnaden av daghem och fritidshem beslutade riksdagen i december 1985 om ett tillfälligt bidrag till anordnande av daghem och fritidshem. Bidraget utgick per avdelning i daghem och fritidshem där byggnadsarbeten hade igångsatts under tiden 1 juli 1985–30 juni 1986 och slutförts senast den 31 december 1986. Bidrag utgick med 300 000 kr. eller, vid ombyggnad, högst 50 % av de faktiska kostnaderna.

Utskottet är inte berett att nu förorda ett anordningsbidrag.

Motion So141 (vpk) avstyrks därför i denna del (yrkande 3).

I *motion So615 av Alf Svensson (c)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett startbidrag till förskolor med annan huvudman än kommunen (*yrkande 6*). Startbidraget skall utgå med 75 000 kr. till inventarier och annan utrustning.

Enligt utskottets mening finns inte skäl att inrätta ett sådant särskilt bidrag som motionären föreslår. Motionsyrkandet avstyrks således.

Barnomsorgstaxor

I *motion So141 (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att utarbeta enhetliga normer för barnomsorgsavgifter enligt vad som anförs i motionen (*yrkande 8*). Enligt motionärerna är barnomsorgstaxorna en av

huvudorsakerna till att LO-gruppernas barn i så liten utsträckning återfinns på daghemmen. Motionärerna anser det vara mycket otillfredsställande att variationerna i avgifter mellan kommunerna är så stora och att taxorna på grund av sin konstruktion minskar valfriheten för föräldrarna. Ett verkligt stöd till barnfamiljerna skulle därför vara att enhetliga normer för barnomsorgsavgifterna utarbetades. Principen bör enligt motionärerna vara att avgifterna hålls på en låg nivå och tas ut efter bärkraft. Målsättningen skall vara nolltaxa.

Statsrådet Bengt Lindqvist besvarade den 2 april 1987 en fråga om vilka åtgärder regeringen tänkte vidta för att komma till rätta med orättvisorna vad beträffar barnomsorgstaxorna (snabbprot. 1986/87:100 anf. 27–30).

Statsrådet Lindqvist konstaterade inledningsvis att det är kommunerna som beslutar om avgifterna i den kommunala barnomsorgen. Han delade emellertid uppfattningen att det är olyckligt om barnomsorgstaxorna konstrueras så att vissa grupper utestängs från möjligheten att låta barnen delta i en viktig pedagogisk verksamhet. Statsrådet hänvisade vidare till att regeringen nyligen givit socialstyrelsen i uppdrag att belysa orsakerna till den sociala snedrekryteringen till kommunal barnomsorg (se även ovan s. 19). När detta uppdrag redovisats borde det, enligt statsrådet, finnas ett bättre underlag för att bedöma eventuella åtgärder för att komma till rätta med den sociala snedrekryteringen.

I motionen anförs att en av orsakerna till att LO-kollektivet är underrepresenterat i den kommunala barnomsorgen är de varierande barnomsorgstaxorna. Enligt utskottets mening är det otillfredsställande att avgifterna varierar så starkt mellan olika kommuner. Att avgifterna dessutom i vissa kommuner sätts på en mycket hög nivå utestänger – som motionärerna påpekar – sannolikt en del lågavlönade från barnomsorgen. Utskottet anser därför att regeringen bör ta upp förnyade diskussioner med Svenska kommunförbundet omkring barnomsorgstaxornas utformning med målet att skillnaderna i taxor mellan kommunerna utjämnas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So141 (vpk) yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna.

Rätt till barnomsorg vid arbetslöshet

Enligt *Anita Johansson (s)* i *motion So628* är det ett rimligt krav att den som blir arbetslös inte skall mista sitt barns plats i barnomsorgen. Så sker dock ofta om arbetslösheten varar mer än 3–4 veckor. Detta kan enligt motionären leda till att när den arbetslöse föräldern senare erbjuds arbete, hon/han inte kan börja omgående på grund av att barntillsynen inte är ordnad. Motionären hemställer att regeringen ges till känna vad som i motionen angetts om rätt till barnomsorg vid arbetslöshet.

I proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn ingick ett avsnitt om barngruppen såsom en viktig resurs i barnomsorgen (s. 9). Där sades bl. a. att en fast grupptillhörighet under längre tid är väsentlig för kontinuitet och sammanhang i barnens tillvaro. Socialministern underströk vikten av att barnen regelbundet deltar i verksamheten på fasta tider. Samtidigt sades dock att rätten till kommunal barnomsorg för barn vars föräldrar förvärvsar-

betar eller studerar endast avser den tid behov av sådan omsorg föreligger (prop. s. 6).

Ett enhälligt utskott uttalade i betänkandet SoU 1985/86:5 (s. 10–11) med anledning av en motion om rätt till daghemsplats vid föräldraledighet att enligt utskottets mening utgångspunkten för bedömningen av hithörande frågor borde vara barnets behov att få fortsätta i en viss verksamhet. Ett barn borde inte plötsligt stängas ute från kontakten med barnomsorgspersonal och kamrater. Utskottet framhöll vidare att det dock ytterst ankom på resp. kommun att – under hänsynstagande till vad som vid socialtjänstlagens tillkomst uttalats om krav på kontinuitet i verksamheten – avgöra fördelningen av tillgängliga platser inom barnomsorgen.

De anförda synpunkterna gör sig fortfarande gällande. Utskottet vill med anledning av den nu aktuella motionen tillägga att det också finns skäl att beakta att den arbetslöse föräldern får svårigheter att anta ett anvisat arbete om barntillsynen inte är ordnad. Regeringen bör därför skyndsamt ta upp denna fråga med Svenska kommunförbundet. Vad utskottet här anfört med anledning av motion So628 (s) bör riksdagen ge regeringen till känna.

Skolförberedande verksamhet

I motion So602 av *Ann-Cathrine Haglund (m)* och *förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)* framläggs flera förslag som rör en skolförberedande förskola. Enligt motionärerna har de flesta barn behov av vad som i motionen kallas en "riktig" förskola, dvs. motsvarigheten till den forna lekskolan, som förberedelse inför skolstarten. Barn behöver en pedagogisk, välstrukturerad och systematisk träning som förberedelse för skolan, anför motionärerna. Deras nyfikenhet och intresse av att lära måste tas till vara och stimuleras i homogena grupper och på ett helt annat sätt än som kan ske i barnomsorgen – hur bra den än är. Motionärerna hemställer att benämningen förskola endast används för en skolförberedande förskola (*yrkande 1*), att deltidsförskolan utvecklas till en skolförberedande förskola (*yrkande 3*), att skolan blir huvudman för en sådan förskola (*yrkande 4*), att skolöverstyrelsen utformar det pedagogiska programmet för denna skola (*yrkande 5*), att den skolförberedande träningen på daghemmen skall ha samma inriktning och huvudman som den skolförberedande förskolan (*yrkande 6*) samt att enskilda skolförberedande förskolor uppmuntras (*yrkande 7*).

Även i motion *So610 (m)* hemställs att regeringen ges till känna att skolstyrelsen skall ansvara för den verksamhet i förskolan under året närmast före skolstarten som förbereder barnen för lågstadiet samt att skolöverstyrelsen bör utforma det pedagogiska programmet för denna skolförberedande verksamhet (*yrkande 6*).

Motionärerna i motion So602 (m) anser att samlingsbegreppet barnomsorg är den korrekta benämningen på daghem, familjedaghem o. d. Benämningen förskola bör enligt motionärerna endast användas för en skolförberedande, mer strukturerad verksamhet.

Vid behandlingen av motsvarande motionsyrkande våren 1986 avstyrkte utskottet yrkandet med hänvisning till att det vore en alltför snäv begränsning av begreppet förskola om denna benämning reserverades för deltidsgrupper-

na. Även i daghem bedrivs en strukturerad pedagogisk verksamhet, påpekade utskottet. Utskottet delade dock motionärernas uppfattning att det ibland råder en viss förvirring vid användningen av begreppen barnomsorg, förskoleverksamhet, barnomsorgens förskoleverksamhet osv. Utskottet utvecklade därefter sin åsikt om innebörden av de olika benämningarna, se vidare betänkandet SoU 1985/86:30 s. 19–20. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkande 1 i motion So602 (m).

Motionsyrkanden (m) med samma innehåll som de nu aktuella motionerna So602 (m) yrkandena 4, 5 och 6 samt So610 (m) yrkande 6, nämligen att skolstyrelsen skall ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för skolstarten samt att skolöverstyrelsen bör få uppdraget att utforma det pedagogiska programmet, har behandlats flera gånger tidigare av utskottet, senast i betänkandet SoU 1985/86:30 s. 19f. I samband med propositionen om förskola för alla barn avstyrkte utskottet den då aktuella motionen och anförde (SoU 1985/86:5 s. 26):

Enligt propositionen (s. 13) kan förskolan genom en mer strukturerad verksamhet för de äldre barnen lägga en god grund för arbetet i skolan. Sett från barnens utgångspunkter måste förskolan och skolan utgöra delar i en helhet, där hänsyn bör tas till barnens successiva utveckling och till det förhållandet att barnen utvecklas i olika takt. Frågan om samverkan mellan förskola och skola har nyligen utretts av Förskola–skola-kommittén (U 1981:01). Enligt socialministern finns det anledning att närmare återkomma till samspelet mellan förskolans och skolans innehåll och arbetsformer efter det att kommitténs förslag remissbehandlats. Det kan exempelvis gälla områden som ur detta perspektiv särskilt behöver beaktas i pedagogiska program för förskolan.

Förskola–skola-kommittén lade fram sitt slutbetänkande SOU 1985:22 i juni 1985. Där föreslås bl. a. att SÖ och socialstyrelsen bör få i uppdrag att tillsammans och med utgångspunkt i av riksdagen fastlagt gemensamt mål stimulera och främja den pedagogiska utvecklingen i förskolans olika former och i skolan (betänkandet s. 176). I detta arbete skall tonvikten läggas vid några av åldersgrupperna närmast före och efter skolstarten.

Utskottet delar socialministerns uppfattning att beredningen av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan slutgiltig ställning tas i de frågor om förskolans innehåll som berör övergången till skolans lågstadium. Utskottet ser det emellertid som angeläget att undvika en splittring av förskoleverksamheten. Hithörande frågor bör därför beredas inom socialdepartementet så att en helhetssyn kan anläggas på förskolans innehåll.

Förskola-skola-kommitténs slutbetänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och avstyrker således motion So602 (m) yrkandena 4, 5 och 6 samt motion So610 (m) yrkande 6.

Även när det gäller yrkande 3 i motion So602 (m), att deltidsförskolan bör utvecklas till en skolförberedande förskola, gör de ovan angivna synpunkterna sig gällande. Utskottet anser alltså att beredningen av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan ställning tas i de frågor om förskolans innehåll som berör övergången till skolans lågstadium. Motionen avstyrks därför i denna del (yrkande 3). Utskottet vill dock understryka vikten av att skolförberedande verksamhet bedrivs inom daghem och deltidsgrupper. I

det nya pedagogiska programmet för förskolan (se s. 7) poängteras bl. a. betydelsen av att ge de äldre barnen stöd för deras läs- och skrivutveckling (programmet s. 32). Där sägs också att förskolan skall bidra till att barnen utvecklar grundläggande begrepp om tid, matematik, förståelse av fysikaliska och kemiska orsakssamband m. m. (s. 29).

Genom de förändringar i statsbidragssystemet som vidtogs hösten 1985 utvidgades bidraget till alternativa barnomsorgsformer fr. o. m. den 1 januari 1986 så att bidrag utgick både per barn och per anställd årsarbetare. Som förutsättning för bidrag angavs bl. a. att verksamheten bedrivs antingen av en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn, eller en sammanslutning som har anknytning till en ideell organisation, erbjuder en speciell form av pedagogik eller arbetar på andra liknande ideella grunder.

Genom de i den nu aktuella propositionen föreslagna statsbidragsreglerna för daghem och fritidshem försvinner bidragen per barn och per anställd årsarbetare. I stället utgår ett avdelnings-/enhetsbidrag. Bestämmelserna om förutsättningarna för att alternativa barnomsorgsformer skall kunna erhålla statsbidrag behålls. Det innebär att statsbidrag inte heller i fortsättningen kan ges till daghem och fritidshem som drivs i vinstsyfte.

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So602 (m) yrkande 7, vari hemställs att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

Den pedagogiska inriktningen m. m.

I *motion So615 (c)* hemställs att regeringen ges till känna att förskolans pedagogiska verksamhet skall förankras i kristna grundvärderingar (*yrkande 1*).

Utskottet har flera gånger tidigare haft att ta ställning till likalydande motioner av samme motionär, bl. a. i november 1985 i samband med proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn. Utskottet hänvisade inledningsvis till sitt tidigare uttalande då förskolelagen antogs, nämligen att det framstår som naturligt att som ett moment i omvärldsorienteringen ägna uppmärksamhet bl. a. åt de stora religiösa högtiderna. Utskottet anförde vidare följande.

I den nu aktuella propositionen framhålls att en av barnomsorgens uppgifter är att förmedla ett kulturarv (s. 8) samt att verksamheten som knyter an till kulturarv och traditioner ger barn förankring och trygghet i den miljö de växer upp i (s. 12). Utskottet instämmer i detta. Det är sålunda naturligt att ägna uppmärksamhet åt bl. a. de stora religiösa högtider som firas i vårt land, liksom åt andra religiöst grundade sedvänjor som barnen möter i sin omvärld. Samtidigt måste konstateras att vi numera lever i ett pluralistiskt samhälle där människor i större utsträckning än tidigare har skilda uppfattningar i religiösa och andra livsåskådningsfrågor. Grundläggande för förskolans behandling av religiösa frågor måste därför vara en öppen och accepterande hållning gentemot olika åskådningar och syftet att på objektiv grund ge barnen insikt i och respekt för olika religiösa livsmönster.

Motionen avstyrktes med hänvisning härtill (SoU 1985/86:5 s. 26).

Med samma motivering avstyrktes motionen även våren 1986 (SoU 1985/86:30 s. 15).

Sedan föregående riksdagsbehandling har som ovan nämnts (s. 7) det pedagogiska programmet för förskolan utkommit. Däri sägs bl. a. följande under avsnittet Levnadssätt och traditioner (s. 30).

Barnen bör i förskolan få inblick i *seder och traditioner* som markerar livets olika skeden, få samtala om och bearbeta frågor kring *tros- och livsfrågor, regler och normer* för mänsklig samlevnad samt ta del av andra kulturella fenomen som lektraditioner, matkultur, klädedräkter med mera.

Förskolan skall i sin verksamhet ta upp både seder och traditioner i den svenska kulturen och i andra kulturer som finns representerade i förskolan. De bör efter hand också få lära känna den historiska och religiösa bakgrunden till att man firar högtider. Föräldrar och hemspråkslärare kan bidra med viktig kunskap.

I det pedagogiska programmet betonas vidare att personalen måste sträva efter att ge barnen en nyanserad bild av och inblick i olika kulturer, samlevnadsformer och sätt att leva. Inlevelse i och förståelse för den egna och andra kulturers särdrag har stor betydelse för såväl svenska barn som barn med annan kulturell och språklig bakgrund, heter det i programmet (s. 30).

Utskottet vidhåller sin inställning och avstyrker alltså även den nu aktuella motionen So615 (c) yrkande 1.

I *motion So610 (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att det pedagogiska programmet för förskolan bygger på och syftar till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet samt för alla de demokratiska principer i övrigt som vilar på västerländsk kristen grund (*yrkande 7*). Förutom ovan angivna riktlinjer för vad ett pedagogiskt program skall innehålla bör det, enligt motionärerna, också slås fast att samma krav på allsidighet och objektivitet som gäller för grundskolan också skall gälla i den kommunala förskolan. Regeringen bör därför ges till känna att barnen i förskolan inte får utsättas för ensidiga värderingar eller för annan verksamhet som uppenbart riskerar att strida mot föräldrarnas inställning i känsliga och väsentliga frågor (*yrkande 8*). Motionärerna anför att det i förskolan har använts utbildningsmaterial som sanktionerats av socialstyrelsen men som enligt deras uppfattning inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet, t. ex. Världen i förskolan och Barnens kärleksliv.

Det pedagogiska programmet för förskolan har såsom tidigare framgått nyligen utkommit. Däri anförs att den ideologi – den människosyn och samhällssyn – som socialtjänsten och därmed också förskolan skall omfatta anges i socialtjänstlagens (SoL) 1 §. Nyckelorden där är demokrati, solidaritet, jämlikhet, trygghet och ansvar. Där anges också att verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. I det pedagogiska programmet hänvisas också till 12 § SoL enligt vilken socialnämnden bl. a. skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden samt i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom.

Det pedagogiska programmet bygger i dessa delar på vad som i proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn uttalats som det övergripande målet för

barnomsorgen. Riksdagen godtog dessa uttalanden (SoU 1985/86:5, rskr. 27).

Enligt utskottets mening överensstämmer den här redovisade definitionen av det övergripande målet för barnomsorgen med de krav som framställs i motionen. Motion So610 (m) påkallar därmed inte något uttalande av riksdagen såvitt här är i fråga (yrkande 7).

Motionsyrkanden (m) med begäran om att samma krav på allsidighet och objektivitet som gäller i grundskolan också skall gälla i förskolan har behandlats tidigare av utskottet, se SoU 1985/86:5 s. 24 och SoU 1985/86:30 s. 16–17. Utskottet erinrade därvid bl. a. om att riksdagen redan vid förskolelagens tillkomst betonat vikten av att personalen inom förskolan uppmärksammades på riskerna för att den vid behandling av livsåskådningsspörsmål kunde komma att överföra ensidiga värderingar på barnen (SoU 1973:30 s. 26). Utskottet redogjorde sedan för innehållet i Läroplan för grundskolan i vad gällde skolans arbete med frågor i vilka skiljaktiga värderingar kunde råda samt anförde:

De övergripande målen för barnens fostran i barnomsorg och skola är såsom framgått av den ovan lämnade redovisningen desamma. Även om det inom barnomsorgen inte är fråga om inlärningssituationer liknande dem i skolan anser utskottet det ligga i sakens natur att även barnomsorgspersonalen avstår från att överföra ensidiga värderingar i de frågor där människor kan ha olika principiella uppfattningar såsom politik, sociala värderingar, moral m. m. Diskussionen av sådana frågor bör i stället vara så balanserad som möjligt och bygga på respekt för olika åsikter. Beträffande de demokratiska värderingarna bör emellertid barnomsorgen, lika litet som skolan, vara neutral, utan verksamheten skall som ovan nämnts fostra barnen till solidaritet med andra barn samt lägga grunden för deras uppfattning om allas lika värde, självbestämmande och integritet.

Motionen ansågs med hänvisning härtill inte påkalla något uttalande av riksdagen.

I det nya pedagogiska programmet betonas att samtal om livsfrågor måste föras varsamt med förståelse och respekt för att det kan vara ett känsligt och laddat område, särskilt för barn med annan kulturell bakgrund. Samråd med föräldrarna är därför viktigt (s. 28). När det gäller barn som upplever uppbrott i familjen understryks att personalen vid diskussion om samlevnad människor emellan bör vara uppmärksam så att barnen inte försätts i konflikt mellan familjens och förskolans värderingar (s. 31). Vid samtal om samhälleliga sammanhang och problem påpekas att samhällsfrågor inte är värderingsfria och att barnens bearbetning av dessa frågor måste stödjas i förskolan och ske i samarbete med föräldrarna (s. 39). Över huvud taget betonas att förskolans arbete med barnen måste ske i nära samarbete med föräldrarna och med hänsynstagande till hemmets normer och värderingar:

Arbetet med barnen i förskolan och deras föräldrar måste byggä på en grundläggande respekt för föräldrarna – deras kompetens som föräldrar, rätten och ansvaret att fostra sina barn i den anda som känns riktig enligt deras traditioner, normer och värderingar. Samtidigt är det förskolepersonalens ansvar att genom en sammanvägning av olika barns behov och föräldrars önskemål forma en förskoleverksamhet som bygger på yrkeskunskap och

erfarenheter. Det är viktigt att föräldrarna känner att de kan lita på personalens kompetens och bedömningar. Föräldrarna är de som känner barnet bäst men det är personalen som känner barnet i förskolan (s. 54).

Med hänvisning till den här lämnade redovisningen anser utskottet inte att någon åtgärd av riksdagen med anledning av motionen är motiverad. Motion So610 (m) avstyrks således även i denna del (yrkande 8).

Slutligen vill utskottet ta upp en fråga som berörs i motion So141 (vpk), nämligen föräldramedverkan i barnomsorgen.

En aktiv medverkan från föräldrarnas sida är en viktig resurs i barnomsorgen. För att underlätta en sådan har två kontaktdagar införts i föräldraförsäkringen som skall kunna användas för besök i bl. a. daghem. I motion So141 (vpk) betonas betydelsen av en aktiv föräldramedverkan och aktualiseras frågan om en utökning av antalet dagar samt att dagarna även skall kunna användas för tid då andra föräldraförsäkringsförmåner utgår, dvs. när barnen är under 4 år.

Enligt vad utskottet erfarit har de kontaktdagar som finns utnyttjats i begränsad omfattning. Detta beror sannolikt på dålig kännedom om kontaktdagarnas existens och möjligheterna att utnyttja dem. Även barnomsorgspersonalens beredskap när det gäller att ge dagarna ett bra innehåll har ifrågasatts. Utskottet kan mot den bakgrunden inte förorda en utvidgning av antalet kontaktdagar. Utskottet anser att socialstyrelsen och riksförsäkringsverket bör öka informationsinsatserna när det gäller kontaktdagarna. Samtidigt förutsätter utskottet att socialstyrelsen utarbetar anvisningar för hur kontaktdagarna bäst kan användas i det praktiska arbetet i barnomsorgen.

Stöd till familjedaghemmen

I *motion So621 av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av att familjedaghemmen får det stöd och det erkännande från centralt håll som deras viktiga uppgift i barnomsorgen förtjänar. Motionärerna anser att det är hög tid för statliga myndigheter att erkänna familjedaghemsverksamheten som ett nödvändigt alternativ i den kommunala barnomsorgen. Genom åren har en lång rad informationsskrifter om verksamhet i dag- och fritidshem publicerats genom socialstyrelsens försorg, men inte någon om familjedaghem. Enligt motionärerna måste socialstyrelsen ta sitt ansvar för att stödja och vidareutveckla familjedaghemsverksamheten. Det skulle vara ett värdefullt stöd för kommunerna samtidigt som det skulle stärka dagbarnvårdarna i deras yrkesroll.

I propositionen med förslag till nytt statsbidragssystem framhölls vikten av att kvalitetsfrågorna uppmärksammades även i familjedaghemmen (prop. 1983/84:9 s. 8). Som exempel på en kvalitetshöjande åtgärd angavs inrättandet av öppna förskolor, där dagbarnvårdarna antingen i egna grupper eller tillsammans med hemarbetande föräldrar och deras barn kunde träffas och delta i olika verksamheter. Socialutskottet underströk socialministerns uttalande om vikten av att uppmärksamma kvalitetsfrågorna även i familjedaghemmen (SoU 1983/84:12 s. 37).

I propositionen om förskola för alla barn (prop. 1984/85:209) konstaterades att det nya statsbidragssystemet för barnomsorgen inneburit att kommunerna i vissa fall fått högre kostnader, bl. a. för barn inskrivna på heltid i familjedaghem. Mot bakgrund härav föreslogs en höjning av bidraget för barn inskrivna sju timmar eller mer i familjedaghem från 15 000 till 16 500 kr. per barn och år. Riksdagen godkände höjningen (SoU 1985/86:5, rskr. 27).

Socialstyrelsen har utarbetat ett utkast till *Allmänna råd om familjedaghem* som innehåller övergripande riktlinjer om mål, inriktning och innehåll för familjedaghemmen. De allmänna råden kommer att utfärdas under 1987. Samtidigt planerar socialstyrelsen att ge ut dels en metodikbok för familjedaghem i serien "Arbeta i", vilken vänder sig till dagbarnvårdarna, dels en skrift om familjedaghemsverksamhet i pm-serien, där bl. a. arbetet som dagbarnvårdare beskrivs. Socialstyrelsen har också utarbetat förslag till kostkurser för dagbarnvårdare. Vidare har Barnmiljörådet i samarbete med socialstyrelsen gjort en utställning på temat "Leka och lära i familjedaghem". Syftet med utställningen är att den skall ligga till grund för ett fortbildningsmaterial som svarar mot önskemål från kommunerna om informations- och idématerial som underlag för arbetet med att utveckla och stödja familjedaghemmen.

Socialstyrelsen kommer alltså inom kort att ge ut flera skrifter med bl. a. riktlinjer och stöd i metodikfrågor för familjedaghemsverksamheten. Utskottet anser med hänvisning härtill inte att motionen påkallar någon åtgärd av riksdagen. Motion So621 (c) avstyrks alltså.

Information om alternativ barnomsorg

I *motion So622 av Rosa Östh (c) och Ulla Tillander (c)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att erfarenheter av alternativ barnomsorg sammanställs och att information därom ges till kommunerna. Om kommunerna skall klara av att bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning utan att kvaliteten försämras är det, enligt motionärerna, nödvändigt att väg bereds för nya, alternativa omsorgsformer. Eftersom det har visat sig att alternativa omsorgsformer ofta kan bedrivas till en lägre kostnad men med en hög kvalitet, finns det anledning att stimulera sådan verksamhet. Det bör vara en uppgift för socialstyrelsen att samla de erfarenheter som finns av verksamhet driven av exempelvis Waldorf- och Montessoriorganisationerna, av kyrkorna eller av föräldrakooperativ.

Motioner med samma innehåll som den nu aktuella och av samma motionärer har behandlats av utskottet flera gånger tidigare, senast våren 1986 (se SoU 1984/85:23 s. 16–17 och SoU 1985/86:30 s. 21–22). Utskottet har då inte velat ifrågasätta att det finns ett intresse ute i landet av mer information om sådana former av alternativ barnomsorg som tagits upp i motionen. Motionen har emellertid avstyrkts med hänvisning bl. a. till att *demokratiberedningen (C 1983:03)* i skilda sammanhang informerat om försök med föräldrainflytande på daghem och med föräldrakooperativ samt till att socialstyrelsen lagt fram en rapport *Barnomsorgen inför framtiden (pm 94/85)*, i vilken ingår ett avsnitt om Montessoriförskolor, Waldorfförskolor

samt svenska kyrkans förskoleverksamhet. Härutöver kan nämnas att Kooperativa förbundet, KF, bildat en stödorganisation för föräldrar som vill starta och driva föräldrakooperativ, kallad Vårat Dagis.

Utskottet delar uppfattningen att alternativen till kommunal barnomsorg kan ge viktiga impulser till den kommunala verksamheten. Utskottet anser emellertid inte heller nu att det finns behov av något riksdagens initiativ i frågan och avstyrker därför motion So622 (c).

Personalomsättningen inom barnomsorgen m. m.

I *motion So610 (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en genomgripande undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen samt av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem (*yrkande 9*). I motionen uppges att det från sakkunnigt läkarhåll har redovisats forskningsresultat som visar att vissa barn far illa vid daghemsvistelse beroende på infektionsriskerna. Uppgifter har också kommit fram som tyder på att risken för missfall bland gravida kvinnor som arbetar på daghem kan vara större än vad som är fallet för andra yrkeskategorier. En genomgripande sammanställning och undersökning bör enligt motionärernas mening göras beträffande infektionsrisker vid olika former av institutionsvistelse för barn liksom personal och hur man skall kunna komma till rätta med dessa. Samtidigt bör orsakerna till den stora personalomsättningen i vissa daghem också undersökas.

Enligt vad utskottet inhämtat är socialstyrelsen i färd med att göra en långsiktig undersökning av infektionsriskerna i barnomsorgen. Syftet med undersökningen är bl. a. att få kännedom om frekvensen luftvägsinfektioner inom barnomsorgen och om vilka åldersgrupper bland barnen som drabbas av sådana infektioner. Med hänvisning härtill avstyrks motionen i den del vari begärs en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen [motion So610 (m) yrkande 9 delvis].

I motionen begärs också en undersökning av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem. Även i *motion So624 av Eva Johansson m. fl. (s)* begärs att socialstyrelsen utreder orsakerna till den stora personalomsättningen inom barnomsorgen. De sistnämnda motionärerna anser att det största hotet mot att klara målet om en fullt utbyggd barnomsorg till år 1991 är personalsituationen. Enligt motionärerna bör bl. a. en utökning av antalet platser i förskollärarutbildningen övervägas, SÖ tillsammans med kommunerna vidta åtgärder för att öka intresset för de gymnasieutbildningar som leder fram till yrken inom barnomsorgen, regeringen verka för att en försöksverksamhet med utvidgade personalpolitiska insatser kommer till stånd samt UHÄ ges i uppdrag att utvärdera barnomsorgsutbildningarna. Vad motionärerna anfört om behovet av åtgärder på barnomsorgsområdet bör riksdagen ge regeringen till känna.

Ca 25 % av tjänstgörande förskollärare försvinner från barnomsorgsverksamheten under de fem första åren efter utbildningen.

Enligt vad utskottet erfarit har socialstyrelsen påbörjat ett arbete med att undersöka orsakerna bakom avgångarna inom förskollärar- och barnskötaryrkena.

Såvitt avser de delar av de nu aktuella motionerna vari begärs en sådan undersökning påkallas därmed ingen åtgärd av riksdagen. Motionerna So610 (m) yrkande 9 delvis och So624 (s) delvis avstyrks alltså.

Med anledning av riksdagens beslut om en utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning år 1991 har socialstyrelsen gjort beräkningar som visar på ett behov av ytterligare 21 000 förskollärare och 15 000 barnskötare fram till år 1991. Samtidigt konstateras att det för närvarande är ett stort bortfall av studerande i förskollärarutbildningen. Antalet tomma platser i utbildningen har under de senaste åren varit relativt stort. Antalet sökande inför höstterminen 1986 var emellertid större än vad det varit under tidigare år. Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, konstaterade i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 att det mot bakgrund av bristen på förskollärare förefaller osannolikt att kommunerna hinner bygga ut barnomsorgen så som riksdagen förutsatt. För att inte utbildningen av förskollärare skulle utgöra det främsta hindret för en utbyggnad enligt riksdagsbeslutets intentioner föreslog UHÄ en viss utökning av förskollärarlinjens dimensionering. Regeringen har emellertid för nästa budgetår föreslagit oförändrat antal nybörjarplatser på förskollärarlinjen. Utbildningsutskottet har, med hänvisning till de svårigheter som under senare år funnits att få alla nybörjarplatserna besatta, tillstyrkt regeringens förslag (UbU 1986/87:19).

Utskottet har inhämtat att socialdepartementet på olika sätt medverkar till att öka personalrekryteringen inom barnomsorgen. Under våren har departementet tillsammans med socialstyrelsen, UHÄ, Svenska kommunförbundet och berörda fackliga organisationer informerat via film, TV, radio, tidningar och genom särskilt material till bl. a. syo-konsulenter och arbetsförmedling för att stimulera ungdomars intresse för arbete inom barnomsorgen och förbättra rekryteringen till utbildningarna. Denna information skall enligt uppgift fortsätta.

Vidare har socialdepartementet fördelat medel till kommunala projekt som syftar till att kartlägga och utveckla arbetstillfredsställelse inom barnomsorgen samt projekt som rör olika attitydpåverkande informationsinsatser i kommunerna avseende barnomsorgen.

Statsrådet Bengt Lindqvist har i ett interpellationssvar den 27 april 1987 uttryckt sin oro för personalsituationen inom barnomsorgen (snabbprot. 1986/87:111). Han konstaterade att möjligheterna att rekrytera och behålla kompetent personal är avgörande för utvecklingen av såväl barnomsorg som äldre- och handikappomsorg samt hälso- och sjukvården. Enligt statsrådet Lindqvist kommer regeringen även fortsättningsvis att ägna dessa frågor särskild uppmärksamhet.

UHÄ har i uppdrag av regeringen att se över fritidspedagog- och förskollärarutbildningarna. Ett förslag till förändrad utbildning har remissbehandlats och bearbetas för närvarande inom UHÄ. UHÄ avser att återkomma till regeringen i översynsfrågan under innevarande budgetår.

Utskottet delar uppfattningen att personalsituationen inom barnomsorgen är oroande och att den kommer att kräva särskild uppmärksamhet under de närmaste åren.

Mot bakgrund av den här lämnade redovisningen och med hänsyn till att regeringen redan uppmärksammar frågan anser utskottet emellertid inte att

ett tillkännagivande av riksdagen såsom föreslås i motion So624 (s) är påkallat. Motionen avstyrks därför i här aktuell del (yrkandet delvis).

I överensstämmelse med tidigare motionsförslag från vänsterpartiet kommunisterna har partiet på nytt tagit upp frågor om kompetens och fortbildning för personalen inom barnomsorgen. Sålunda föreslås i *motion So623 (vpk)* att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som innebär att regler för allmän behörighet för personal med arbete i barngrupp inom barnomsorgen införs (*yrkande 4*). Som en följd av detta yrkande föreslår motionärerna vidare att redan anställd personal inom utbildningsyrke som saknar formell behörighet bereds möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet (*yrkande 5*).

När det gäller regler för allmän behörighet för personal utan formell behörighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet har utskottet tidigare avstyrkt sådana yrkanden med hänvisning till att det skulle strida mot kommunernas frihet att ordna barnomsorgen om riksdagen skulle fatta beslut om särskilda behörighetsregler eller om att viss andel av personalen skulle ha genomgått visst slag av utbildning (se bl. a. SoU 1983/84:18 s. 20). Utskottet har som ett ytterligare skäl för sitt ställningstagande hänvisat till att UHÄ inlett en översyn av barnomsorgsutbildningen. Såsom ovan redovisats (s. 34) har ett förslag till ändrad utbildning numera remissbehandlats och är föremål för överväganden inom UHÄ. Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting framkommit som ger riksdagen anledning att ändra sin inställning i dessa frågor. Utskottet avstyrker alltså motion So623 (vpk) yrkandena 4 och 5.

Barnvårdarnas betydelse

I *motion So611 av Ingegerd Anderlund (s) och Anita Johansson (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om barnvårdarnas betydelse i barnomsorgsverksamheten (*yrkande 1*). För omvårdnad av barn som vid tillfällig sjukdom inte kan vistas inom barnomsorgen har kommunerna anställt barnvårdare som tagit hand om barnen i deras hem när föräldrarna inte själva haft möjlighet. Den 1 januari 1980 utökades föräldraförsäkringen så att föräldrar numera har möjlighet att stanna hemma med sjukt barn med ersättning från försäkringskassan 60 dagar per år och barn. Som en naturlig följd av föräldraförsäkringens utbyggnad minskade enligt motionärerna antalet barnvårdare i kommunerna. Motionärerna anser dock att barnvårdarverksamheten är ett nödvändigt komplement till föräldraförsäkringen, framför allt för ensamföräldrar och studerande, som inte alltid kan vara borta från sitt arbete och sina studier. För många tillåter inte alltid ekonomin att föräldraförsäkringen används vid varje tillfälle barnet blir sjukt. Den kommunala barnomsorgen bör därför ge förutsättningar för ett tryggt alternativ till föräldraförsäkringen. Ett första steg bör vara att behovet av barnvårdare mäts på samma sätt som behovet av övrig barnomsorg i de efterfrågeundersökningar som årligen görs i kommunerna (*yrkande 2*).

Statsbidrag till kommunernas kostnader för barnvårdare utgår enligt förordningen (1983:944) om statsbidrag till social hemhjälp.

Socialstyrelsen har i sina *Allmänna råd om kommunernas barnomsorgsplanering år 1988–92* (nr 1987:1) anfört följande om barnvårdare:

Även om föräldrarna numera enligt föräldraförsäkringen har goda möjligheter att själva vårda sina barn vid sjukdom är barnvårdarverksamheten fortfarande ett nödvändigt komplement till förskoleverksamheten. Vid många tillfällen är det på grund av föräldrarnas arbets- eller studiesituation nödvändigt att de under barnens sjukdom kan få behovet av barnomsorg tillgodosett genom kommunernas barnvårdarorganisation. Behov av barnvårdare finns också för att tillgodose behovet av barnomsorg på s. k. obekväm arbetstid. Dessutom behövs barnvårdare för att avlasta föräldrar till handikappade barn eller i familjer som av andra skäl behöver stöd, s. k. avlösarservice.

Socialstyrelsen anser mot den bakgrunden att kommunerna i sina barnomsorgsplaner bör redovisa antalet barnvårdare och hur dessa är organiserade i kommunernas barnomsorg (råden s. 19).

Fr. o. m. 1985/86 har statistiska centralbyrån, SCB, i uppdrag att årligen genomföra efterfrågeundersökningar avseende behovet av barnomsorg. Dessa undersökningar visar, förutom för landet som helhet, för varje kommun den aktuella efterfrågan på plats i daghem och familjedaghem. Enligt uppgift undersöker SCB inte för närvarande efterfrågan på barnvårdare.

Utskottet anser för sin del att det som komplement till kommunernas barnomsorgsplaner, som visar tillgången på barnvårdare, vore värdefullt att få uppgifter också om efterfrågan på barnvårdartjänster. SCB bör därför i kommande efterfrågeundersökningar även undersöka föräldrarnas behov av barnvårdare. Detta bör riksdagen med anledning av motion So611 (s) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

Innan resultatet av efterfrågeundersökningen föreligger finns det enligt utskottets mening inte tillräckligt underlag för ett uttalande av riksdagen angående barnvårdarnas betydelse i enlighet med yrkande 1 i motionen. Motion So611 (s) yrkande 1 avstyrks därför.

Bidrag till kommunalt utvecklingsarbete

I *motion So616 av Bo Södersten (s) och Hans-Erik Andersson (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om gällande bidragsregler för försöksverksamhet med alternativa kommunala daghem (*yrkande 1*). Motionärerna anser att kommunerna bör garanteras samma bidrag för försöksverksamhet med alternativa kommunala daghem som vid anordnande av daghem av traditionellt slag, detta under förutsättning att kraven på omsorg tidsmässigt upprätthålls. Enligt motionärerna bör en del av socialdepartementets anslag till utvecklingsarbete inom barnomsorgen användas härför.

I motionen understryks vidare vikten av att försöks- och utvecklingsarbete i barnomsorgen stimuleras, både i syfte att finna om verksamheten kan göras mer kostnadseffektiv och om det pedagogiska innehållet ytterligare kan utvecklas och förbättras. Motionärerna anser att försöks- och utvecklingsarbete bör ske i kommunal regi. Vad som i motionen anförts om utvecklingsar-

bete med alternativa kommunala daghem inom barnomsorgen bör ges regeringen till känna (*yrkande 2*).

I *motion So629 av Rune Rydén m. fl. (m, fp, c)* begärs att regeringen ges till känna att medel bör anslås för kommunalt utvecklingsarbete med alternativa daghem i Lunds kommun. Motionen har samma motivering som motion So616 (s) ovan.

Inom ramen för statsbidraget till kommunernas barnomsorg avsätts årligen medel för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen. Dessa medel, som för nästa budgetår kommer att uppgå till 25 milj. kr., fördelas av regeringen. Projekt av detta slag bedrivs för närvarande i ca 200 kommuner. Av de 80 milj. kr. som anslagits för budgetåren 1984/85–1986/87 har fram till början av december 1986 ca 75 milj. kr. fördelats på 524 projekt. Projekten omfattar bl. a. möjligheter till bättre resursutnyttjande, pedagogiskt innehåll i barnomsorgen, utveckling av verksamheten i familjedaghem, föräldramedverkan, teknik i förskolan, samverkan förskola–lågstadium och särskilda insatser för invandrarbarn.

Såsom framgått av den här lämnade redovisningen lämnas alltså bidrag till bl. a. försök med pedagogiskt innehåll i barnomsorgen. Utskottet anser att det liksom hittills bör ankomma på regeringen att ta ställning till vilka projekt som bör erhålla medel och med vilka belopp de aktuella projekten bör stödjas. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So616 (s) yrkandena 1 och 2 och motion So629 (m, fp, c).

Mål för och organisation av fritidshemsverksamheten

I *propositionen* föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer som redovisats beträffande mål för och organisation av fritidshemsverksamheten (*yrkande 1*). På s. 3–10 i propositionen redovisar föredragande statsrådet sin syn beträffande mål och inriktning i fritidshemsverksamheten, föräldrasamarbete, den pedagogiska verksamheten, pedagogiskt program för fritidshem samt principer och former för organisationen av fritidshemsverksamheten.

Det övergripande målet för innehållet i fritidshemsverksamheten anges vara detsamma som för barnomsorgen i övrigt, nämligen att förmedla och ge en konkret innebörd åt demokratiska värderingar. Fritidshemsverksamheten skall vidare tillsammans med hemmet stödja barnens individuella utveckling i fysiskt, socialt, emotionellt och intellektuellt avseende genom en allsidig personlighetsutveckling. Verksamheten skall också utveckla barnen som gruppmedlemmar genom att ge dem möjlighet att orientera sig om gränser och normer för social samvaro.

Enligt propositionen skall fritidshemmet verka för att minska skillnaderna mellan barns olika uppväxtvillkor. Ett särskilt ansvar har fritidshemmet för barn som av olika skäl är missgynnade, t. ex. barn med handikapp, barn med psykosociala problem, barn som kommer från språkligt och socialt eftersatta miljöer och barn med olika kulturbakgrund.

För de yngre skolbarnen är behovet av omsorg och trygghet fortfarande stort, heter det vidare i propositionen. Omsorgsbehovet kvarstår i allmänhet under hela perioden 7–12 år, men förändrar karaktär. De yngsta barnen inom denna åldersgrupp (7–9 år) är vanligen fortfarande beroende av en

nära och stabil vuxenkontakt, medan 10–12-åringen behöver en trygg miljö som bas att utgå från och återkomma till, där det finns vuxna som kan ge stöd i olika situationer. Dessa behov för de äldre barnen kan ofta tillgodoses i öppnare former än det traditionella fritidshemmet, anförs det vidare.

I propositionen anges också att fritidshemsverksamheten bör ha en förankring i närmiljön. Därför skall den pedagogiska planeringen, för vilken personalen ansvarar, ske tillsammans med barnen i den egna verksamheten och i nära samarbete med barnens föräldrar. Varje fritidshem bör söka finna former för ett ändamålsenligt föräldrasamarbete. Fritidshemmet skall också samverka med skolan och andra verksamheter i närmiljön som påverkar barnens fostran och utveckling.

I propositionen erinras om att socialstyrelsen fortlöpande utarbetar arbetsplaner för förskolan, medan det inte finns något motsvarande arbete för fritidshemmen. Föredragande statsrådet anför att det enligt hans uppfattning är en angelägen uppgift att också fritidshemsverksamhetens mål, innehåll och arbetssätt konkretiseras.

Vistelsen i fritidshemmet innebär enligt propositionen en gruppsamvaro med barn i olika åldrar under friare former än de som normalt förekommer i skolan. Barnen skall ha stor frihet att själva välja vad de vill ägna sig åt i fritidshemmet. Det är viktigt att personalen så långt som möjligt stöder och respekterar barnens egen kultur. Innehållet i verksamheten kan anpassas till frågor och intressen som är aktuella i barngruppen. Fritidshemmet kan exempelvis välja att stödja skolans arbete i olika tillämpningar, studiebesök och praktiska verksamheter.

Vikten av att barnen engagerar sig i olika former av föreningsverksamhet understryks. Det anses värdefullt att barnen, innan de slutar i fritidshemmet, har haft möjlighet att knyta kontakter med det fritidsutbud och det föreningsliv som finns att tillgå för dem. För detta krävs, enligt propositionen, att personalen känner till och har kontakter med förenings-, kultur- och fritidsliv i kommunen.

Beträffande pedagogiskt program för fritidshem upplyses i propositionen (s. 7) att socialstyrelsen nyligen lagt fram ett pedagogiskt program för förskolan. Statsrådet Lindqvist anför att han avser att återkomma till regeringen med frågan om ett uppdrag till socialstyrelsen att utarbeta ett pedagogiskt program även för fritidshem. Det upplyses vidare att socialstyrelsen utarbetat ett förslag till sådant program som remissbehandlats. Det pedagogiska programmet bör, i likhet med det för förskolan, vara av principiell karaktär och ange ramarna för verksamheten.

Alla skolbarn i fritidshem, utvidgad syskongrupp och öppet fritidshem skall enligt propositionen få del av det pedagogiska programmet. Programmet bör utformas så att det kan tjäna som underlag för kommunernas ledning, utveckling och utvärdering av den pedagogiska verksamheten och för personalens pedagogiska planering.

Det pedagogiska programmet skall anpassas och vidareutvecklas med hänsyn till lokala förhållanden och resurser i kommunen. Detta bör enligt propositionen ske genom att varje kommun utarbetar riktlinjer för barnomsorgens fritidshemsverksamhet och dess pedagogiska innehåll.

Beträffande organisationen av fritidshemsverksamheten anser statsrådet

Lindqvist att lokala förutsättningar och behov måste vara avgörande för hur verksamheten organiseras. Det yttersta ansvaret härför sägs vila på kommunen. Detta sägs innebära att kommunen beslutar om fördelningen mellan olika verksamhetsformer och även i övriga frågor av organisatorisk art, t. ex. barngruppernas storlek, personaldimensionering, extra resurser för barn i behov av särskilt stöd, lokalutformning och öppethållande.

Det uppges vidare vara kommunens sak att beräkna behovet av platser i de olika formerna. Plats i heldagsöppna fritidshem kommer enligt statsrådets bedömning att i första hand behövas för barn i årskurserna 1–3. Barn på mellanstadiet kan få sitt omsorgsbehov tillgodosett genom en kombination av skolans verksamhet och ett eftermiddagsöppet fritidshem eller en öppen fritidshemsverksamhet. Föredragande statsrådet anser att det bör vara möjligt att erbjuda även de yngre barnen plats i eftermiddagsöppna avdelningar, liksom att låta äldre barn i vissa fall behålla sin plats i heldagsöppet fritidshem t. o. m. tolv års ålder. Statsrådet förutsätter också att kommunen vid sin planering tar hänsyn till att verksamheten måste vara tillgänglig för barn med olika handikapp eller med andra behov av särskilt stöd för sin utveckling.

Socialstyrelsen anses även fortsättningsvis böra noggrant följa fritidshemmens utveckling i kommunerna, i synnerhet vad gäller utvecklingen av nya verksamhetsformer för barn i årskurserna 4–6.

I propositionen erinras vidare om att kommunens ansvar för fritidshemsverksamhetens kvalitet kvarstår även om driften av en anläggning överlåtits på ett föräldrakooperativ eller på en förening.

Under rubriken Former för organisationen (prop. s. 8) redovisar föredragande statsrådet som sin bedömning att det finns anledning att sträva efter att få ett utbud av olika tillsynsformer som står i relation till olika barns tillsynsbehov.

För skolbarn i utvidgade syskongrupper, dvs. grupper där barn i åldern 7–12 år integrerats i en daghemsavdelning, framhålls betydelsen av en medveten planering för barn i olika åldrar med utgångspunkt i det pedagogiska programmet för fritidshem.

Enligt propositionen har 40 % av de skolbarn som i dag har plats inom barnomsorgen plats i familjedaghem. Föredragande statsrådet anser att förutsättningarna för arbetet i familjedaghem är sådana att viss kompletterande verksamhet i form av öppna fritidshem krävs för att en plats i familjedaghem skall kunna anses likvärdig med en plats i fritidshem.

För skolbarn inskrivna i familjedaghem och för barn till hemmavarande föräldrar uppges finnas ett behov av organiserad fritidsverksamhet under eftermiddagstid. Detta uppges kunna ske i öppna fritidshem som kan organiseras i befintliga lokaler i skolor, kvarters- och fritidsgårdar eller om möjligt i barnomsorgslokaler. För barn i åldrarna 10–12 år kan det öppna fritidshemmet tillgodose en del av omsorgsbehovet, heter det i propositionen. Statsrådet vill emellertid peka på att det i många sammanhang, bl. a. med hänsyn till bostadsområdets utformning och andra liknande faktorer, kan finnas behov av ett större ansvarstagande från kommunens sida även för dessa äldre barn.

Under sommarmånaderna då skolan stänger kan behovet av barnomsorg

för skolbarnen vara större än under övriga delar av året, sägs det vidare i propositionen (s. 9). Det anses därför vara av stor betydelse att barnomsorgen om möjligt organiseras så att omsorg kan erbjudas även de barn som under skolterminerna inte efterfrågar detta. Enligt föredragande statsrådets uppfattning bör sådan verksamhet som bedrivs i form av koloni eller sommargårdar, veckokoloni och dagkoloni ses som en del av barnomsorgen under sommaren.

Barn i fritidshemsverksamhet i form av daghem (utvidgade syskongrupper), fritidshem, familjedaghem eller organiserad sommarverksamhet skall enligt propositionen vara inskrivna i verksamheten. Barn i öppna fritidshem är normalt inte inskrivna.

I *motion So141 (vpk) yrkande 1* och *motion So143 (s)* yrkas avslag på propositionens förslag i dess helhet.

I *motion So142 (m, fp, c)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om fritidshemsverksamheten (*yrkande 1*). För många barn utgör fritidshemmet ett utmärkt alternativ, anför motionärerna. Propositionen överbetonar dock den institutionella delen av skolbarnsomsorgen och intar en alltför negativ hållning till familjedaghemmen, som i dag svarar för ca 40 % av skolbarnsomsorgen. Enligt motionärernas mening skall familjedaghemmen även i fortsättningen spela en stor roll i skolbarnsomsorgen. Motionärerna vänder sig också mot tanken att skolbarn i familjedaghem regelmässigt kulle behöva ytterligare stimulans i form av särskilda öppna fritidshem. Vidare anförs att ideella föreningar och kyrklig verksamhet kan ge värdefull sysselsättning och omsorg under fritiden. Ur dessa verksamheter skulle kunna växa fram en skolbarnsomsorg, särskilt i form av eftermiddagsöppna fritidshem, heter det i motionen. Motionärerna avvisar förslaget om ett centralt pedagogiskt program för fritidshemmen och erinrar om att endast en minoritet av skolbarnen har plats i fritidshemmen och att verksamheten där sker på barnens fritid. De centrala pedagogiska ambitionerna för barn bör komma till uttryck i läroplanen för grundskolan. Fritidshemmen bör enligt motionärernas mening inte utvecklas till en andra skola.

Utskottet vill med anledning av propositionens förslag och yrkandet i motion So142 (m, fp, c) anföra följande.

Riksdagen fastslog redan hösten 1981 att det var nödvändigt att personalen i förskolor och i barnomsorgen i övrigt, däribland fritidshemsverksamheten, fick en mer preciserad målsättning för sitt arbete och klarare riktlinjer för vilket innehåll verksamheten skulle ha (SoU 1981/82:1, rskr. 38). De förslag som nu läggs fram i propositionen (yrkande 1 delvis i propositionen) är således ett svar på riksdagens tidigare begäran.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och anser att ett pedagogiskt program för fritidshem bör finnas såsom en gemensam ram för verksamheten i hela landet. Såsom föreslås i propositionen bör vidare kommunerna besluta om riktlinjer för fritidshemsverksamheten som är anpassade till lokala förhållanden. Vårdnadshavare till barn i kommunal barnomsorg bör ges rätt att delta i planeringen och genomförandet av verksamheten i enlighet med kommunala riktlinjer.

Att de skolbarn som har plats i familjedaghem får tillgång till komplette-

rande pedagogisk verksamhet i öppna fritidshem ser utskottet som en klar fördel.

Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag om pedagogiskt program och om behovet av kompletterande verksamhet till familjedaghemmen samt avstyrker motion So142 (m, fp, c) yrkande 1.

I propositionen angivna riktlinjer i övrigt beträffande mål för och organisation av fritidshemsverksamheten (yrkande 1 i återstående del) har inte ifrågasatts i motion So142 (m, fp, c). Inte heller i de motioner vari yrkats avslag på propositionen i dess helhet [So141 (vpk) yrkande 1 delvis och So143 (s) delvis] berörs dessa frågor.

Utskottet anser inte att det finns anledning till erinran mot vad som anförs i propositionen i nu nämnda delar. Dessa tillstyrks alltså. Detta innebär att utskottet avstyrker motionerna So141 (vpk) yrkande 1 och So143 (s) såvitt nu är i fråga.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *frågan om avslag på propositionens förslag till nytt statsbidragssystem*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So138 yrkande 1, motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis, motion 1986/87:So142 yrkande 2 och motion 1986/87:So143 delvis,

2. beträffande *statsbidragets beräkning*
att riksdagen med anledning av propositionen yrkande 2 i motsvarande del samt motion 1986/87:So137 yrkande 2 och motion 1986/87:So146 yrkande 1 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande *statsbidrag till nattöppna daghem*
att riksdagen med anledning av propositionen yrkande 2 i motsvarande del samt motion 1986/87:So145 och med avslag på motion 1986/87:So138 yrkande 3 och motion 1986/87:So144 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *öppettider i daghem*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So137 yrkande 1, motion 1986/87:So144 delvis, motion 1986/87:So146 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So147 delvis,

5. beträffande *fördelning av bidrag till alternativ barnomsorg*
att riksdagen med anledning av propositionen yrkande 2 i motsvarande del samt motion 1986/87:So139 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande *effekter för utbyggd heldagsomsorg*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So148,

7. beträffande *fortbildning*
att riksdagen med anledning av propositionen yrkande 2 i motsvarande del samt motion 1986/87:So623 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande *extra förstärkningsresurser*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So141 yrkande 4,

9. beträffande *utjämning mellan kommuner*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So144 delvis,

10. beträffande *riktade åtgärder*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So146 yrkande 1 delvis,

11. beträffande *statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi*
att riksdagen med bifall till propositionen yrkande 2 i motsvarande del avslår motion 1986/87:So605, motion 1986/87:So608, motion 1986/87:So610 yrkande 4 och motion 1986/87:So639 yrkande 3,

12. beträffande *utvärdering av de nya reglerna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So144 delvis och motion 1986/87:So146 yrkande 1 delvis,

13. beträffande *riktlinjer för statsbidrag*
att riksdagen godkänner i propositionen yrkande 2 angivna riktlinjer för statsbidrag till daghem, fritidshem, kommunala familjedaghem, deltidsgrupper, öppen förskola och nattöppna daghem i den mån de inte behandlats under momenten 2–10,

14. beträffande *begäran om nytt statsbidragssystem*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So602 yrkande 2, motion 1986/87:So609 yrkande 3, motion 1986/87:So610 yrkandena 2, 3 och 5, motion 1986/87:So620, motion 1986/87:So627, motion 1986/87:So632 yrkande 2, motion 1986/87:So633, motion 1986/87:So636, motion 1986/87:So639 yrkande 2, motion 1986/87:So138 yrkandena 2 och 4, motion 1986/87:So141 yrkande 2 och motion 1986/87:So142 yrkande 3,

15. beträffande *höjning av barnomsorgsavgiften*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So141 yrkande 5 och motion 1986/87:Sk386 yrkande 12,

16. beträffande *vissa villkor för statsbidrag till alternativ barnomsorg*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So619 och motion 1986/87:So147 delvis,

17. beträffande *dagbarnvårdares tillsyn av egna barn*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So614,

18. beträffande *statsbidrag till barnomsorg på obekväm arbetstid*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So604,

19. beträffande *handikappade barn i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So630,

20. beträffande *statsbidrag till s. k. skördedaghem m. fl.*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So634 yrkande 2 och motion 1986/87:So140 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. beträffande *bindande kvalitetsnormer*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkande 3,

22. beträffande *minskat statsbidrag till familjedaghem*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So141 yrkande 7,

23. beträffande *bidrag till barnomsorg för flyktingbarn m. fl.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So146 yrkande 2,

24. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till propositionen yrkande 3 och med avslag på motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis till *Bidrag till kommunal barnomsorg* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 9 140 000 000 kr.,

25. beträffande *lagstadgad rätt till förskoleplats* att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkande 1 delvis,

26. beträffande *utbyggnadens inriktning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So141 yrkande 6,

27. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkande 2,

28. beträffande *anordningsbidrag*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So141 yrkande 3,

29. beträffande *startbidrag*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So615 yrkande 6,

30. beträffande *barnomsorgstaxor*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So141 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. beträffande *rätt till barnomsorg vid arbetslöshet*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So628 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

32. beträffande *användningen av benämningen förskola*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So602 yrkande 1,

33. beträffande *skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för skolförberedande verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So602 yrkandena 4, 5 och 6 samt motion 1986/87:So610 yrkande 6,

34. beträffande *deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande skola*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So602 yrkande 3,

35. beträffande *uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So602 yrkande 7,

36. beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So615 yrkande 1,

37. beträffande *demokratiska principer i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So610 yrkande 7,

38. beträffande *allsidighet och objektivitet i förskolan*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So610 yrkande 8,

39. beträffande *stöd till familjedaghemmen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So621,

40. beträffande *information om alternativ barnomsorg*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So622,

41. beträffande *en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So610 yrkande 9 delvis,

42. beträffande *en undersökning av orsakerna till personalomsättningen i barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So610 yrkande 9 delvis och motion 1986/87:So624 delvis,

43. beträffande *personalrekryteringen till barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So624 delvis,

44. beträffande *behörighet för personal inom barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkandena 4 och 5,

45. beträffande *undersökning av behovet av barnvårdare*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So611 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

46. beträffande *barnvårdarnas betydelse*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So611 yrkande 1,

47. beträffande *bidrag till kommunalt utvecklingsarbete*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So616 och motion 1986/87:So629,

48. beträffande *pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten*
att riksdagen med bifall till propositionen yrkande 1 i motsvarande del avslår motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis, motion 1986/87:So142 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis,

49. beträffande *familjedaghem inom skolbarnsomsorgen*
att riksdagen med bifall till propositionen yrkande 1 i motsvarande del avslår motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis, motion 1986/87:So142 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis,

50. beträffande *riktlinjer för fritidshemsverksamheten*
att riksdagen med bifall till propositionen yrkande 1 i återstående del och med avslag på motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis godkänner i propositionen redovisade riktlinjer för mål för och organisation av fritidshemsverksamheten i den mån de inte behandlats under momenten 48 och 49.

Stockholm den 19 maj 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s) och Maud Björnemalm (s).

1. Frågan om avslag på propositionens förslag till nytt statsbidragssystem (mom. 1 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "i det följande" bort ha följande lydelse:

När beslut om det nuvarande statsbidragssystemet fattades år 1983 framförde de borgerliga partierna i motioner en stark kritik mot systemets uppbyggnad och påpekade att dess effekter var svåröverskådliga såväl för kommunerna som för staten. Denna kritik har i hög grad bekräftats av utvecklingen. Svårigheterna att förutse den statsfinansiella belastningen har bl. a. lett till så kraftiga överdrag att ett särskilt granskningsuppdrag fått ges till riksrevisionsverket (RRV). I RRV:s rapport konstateras att år 1984 blev den faktiska kostnaden för statsbidraget till barnomsorgen 877 milj. kr. högre än beräknat samt att en betydande del av förklaringen låg i att kommunerna anpassat sig till de nya statsbidragsbestämmelserna. Stora överdrag har gjorts även år 1986.

Den genomsnittliga kostnaden för en daghemsplats, som år 1983 var 47 775 kr. hade år 1986 stigit till 62 050 kr. Kostnaderna har således ökat mer än vad som motiveras av inflationen. Det anmärkningsvärda är att samtidigt som kostnaderna rusat i höjden på ett okontrollerat sätt har i den allmänna debatten höjts kritik mot kvalitetsförsämringar.

I de då aktuella motionerna påtalades vidare att systemet genom sin uppbyggnad kunde bli kostnadsdrivande genom att det stimulerade kommunerna att satsa på längre vistelsetider. Även denna invändning har bekräftats av utvecklingen.

Stimulansen till längre vistelsetider har sannolikt också varit skadlig för barnen. Systemets verkningar i det hänseendet är svårare att mäta på ett objektivt sätt, men utskottets intryck är att kommunerna på grund av statsbidragssystemet har blivit allt ovilligare att erbjuda halvtidsplats på daghem. Intagningsreglerna har i många kommuner anpassats på det sättet att daghemmen reserverats för heltidsbarn och familjedaghemmen för deltidsbarn. Härigenom har valfriheten minskats.

En annan sannolik effekt har varit att utbyggnaden av deltidsgrupper hämmats, eftersom det för kommunerna varit mer ekonomiskt att satsa på daghemmen.

Med det förslag som nu läggs fram medger regeringen indirekt att den kritik som de borgerliga partierna har framfört ända sedan år 1983 är korrekt. De förändringar som föreslås i propositionen eliminerar vissa av det tidigare systemets brister. Den grundläggande invändningen kvarstår dock. Systemet är inte neutralt gentemot olika omsorgsformer och huvudmän. Dessutom består diskrimineringen av de enskilda alternativen, även om regeringen tvingats ge med sig när det gäller föräldrakooperativ och viss ideellt driven barnomsorg. Föräldrarna skall fortfarande inte ha möjlighet att på jämbördi-

ga villkor välja andra former av barnomsorg än dem som erbjuds av kommunen. Utskottet finner denna brist vara så avgörande att en reform av statsbidragssystemet bör anstå tills den har eliminerats.

Utskottet kan heller inte tillstyrka förslaget om ett särskilt statsbidrag till nattöppna daghem. Utskottet är väl medvetet om att behov av tillsyn nattetid föreligger och finner det positivt att kommunerna på olika sätt försöker tillfredsställa detta behov. För dessa barn är emellertid nattöppna institutioner i många situationer en sämre lösning än omsorg i hemmiljö, antingen i "familjenatthem" eller i barnets eget hem genom att en vuxen sover över där. Ett bidrag som låser utbyggnaden av den tillsyn som behövs nattetid till institutionella lösningar bör inte införas.

Såsom påpekas i motion So137 (m) yrkande 1 innebär propositionens förslag om en öppettid av 8 timmar som förutsättning för bidrag att de deltidsöppna daghemmen mister sina statsbidrag eller endast erhåller det bidrag som kommer deltidsförskolan till del.

Utskottet anser det vara en onödig byråkratisk omgång att införa ett delningstal om 15 barn i stället för att beräkna statsbidraget per barn i daghem och fritidshem. I likhet med motionären i motion So137 (m) yrkande 2 anser utskottet att statsbidraget bör utbetalas per barn i daghem och fritidshem.

Utskottet anser alltså att propositionens förslag till riktlinjer för statsbidrag till barnomsorgen har sådana brister att det inte bör läggas till grund för något beslut av riksdagen. Med tillstyrkande av motionerna 1986/87:So138 (c) yrkande 1, 1986/87:So141 (vpk) yrkande 1 delvis, 1986/87:So142 (m, fp, c) yrkande 2 och 1986/87:So143, delvis, avstyrker utskottet därför propositionens förslag såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *frågan om avslag på propositionens förslag till nytt statsbidragssystem*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So138 yrkande 1, motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis, motion 1986/87:So142 yrkande 2 och motion 1986/87:So143 delvis, avslår propositionen yrkande 2,

2. Statsbidragets beräkning m. m. (motiveringen till mom. 4, 6, 8–10 och 12 i hemställan samt hemställan mom. 2–3, 5, 7 och 13)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som – under förutsättning av bifall till reservation nr 1 – anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Skälen för" och slutar på s. 12 med "utformning etc." bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet gör" och slutar med "avstyrks därför" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "I propositionen" och slutar med "angivna motioner" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Enligt propositionen" och slutar med "till känna" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Statsrådet Lindqvist" och slutar på s. 14 med "So148 (s)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "till känna" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Bidraget till" och slutar på s. 15 med "se s. 27" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "det anförda" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "ovan angivit" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående avstyrkt regeringens förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. Utskottet saknar därmed anledning att gå in på de motionsyrkanden som föreslår ändringar och justeringar av propositionens förslag och avstyrker således motionerna So137 (m), So138 (c) yrkande 3, So139 (s), So144 (s), So145 (s), So146 (s) yrkande 1, So147 (s) delvis och So148 (s).

dels att utskottet under mom. 2, 3, 5 och 7 bort hemställa

2. beträffande *statsbidragets beräkning*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So137 yrkande 2 och motion 1986/87:So146 yrkande 1 delvis,

3. beträffande *statsbidrag till nattöppna daghem*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So138 yrkande 3, motion 1986/87:So144 delvis och motion 1986/87:So145,

5. beträffande *fördelning av bidrag till alternativ barnomsorg*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So139,

7. beträffande *fortbildning*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So623 yrkande 6,

dels att utskottets hemställan under mom. 13 bort utgå.

3. Statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi (mom. 11 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Ansvaret för" och slutar på s. 17 med "So639 (fp) yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Många föräldrar har en stark önskan att deras barn skall få del av kristen förskoleverksamhet. Hittills har dock kyrkliga församlingar nekats statsbidrag för sin barnomsorgsverksamhet. Utskottet anser det viktigt att behovet av barnomsorg med kristen inriktning tillgodoses. Enligt utskottets mening

bör därför svenska kyrkans församlingar jämställas med andra trossamfunds församlingar när det gäller möjligheten att få statsbidrag till barnomsorgsverksamhet.

Vad utskottet här anfört om att statsbidrag skall utgå även till förskolor som drivs av församlingar inom svenska kyrkan bör riksdagen med anledning av de nu aktuella motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

> 11. beträffande *statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:So605, 1986/87:So608, 1986/87:So610 yrkande 4 och 1986/87:So639 yrkande 3 avslår propositionen yrkande 2 i motsvarande del,

4. Begäran om nytt statsbidragssystem (mom. 14 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 19 med "Utskottet har" och slutar på s. 20 med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att RRV:s analys klart visar att det nuvarande statsbidragssystemet har sådana brister att det snarast bör avvecklas och ersättas av ett nytt system. Riksdagen bör därför hos regeringen begära att ett förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen skyndsamt utarbetas och framläggs för riksdagen. Som anförs i motion So142 (m, fp, c) bör vägledande principer vid utarbetandet av ett sådant förslag vara att statsbidraget skall vara neutralt gentemot alla omsorgsformer oavsett huvudman samt administrativt lätthanterligt. Familjedaghemmen och deltidsförskolan får inte diskrimineras. Statsbidragssystemet bör inte ensidigt gynna långa vistelsetider. Vidare bör kommunerna vara skyldiga att i barnomsorgsplanerna uppta alla alternativa omsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

Vad utskottet nu anfört om förslag till nytt statsbidragssystem för barnomsorgen bör riksdagen med bifall till motion So142 (m, fp, c) yrkande 3 och med anledning av motionerna So602 (m) yrkande 2, So609 (c) yrkande 3, So610 (m) yrkandena 2, 3 och 5, So620 (c), So627 (c), So632 (m) yrkande 2, So633 (c), So636 (fp), So639 (fp) yrkande 2 samt So138 (c) yrkandena 2 och 4 som sin mening ge regeringen till känna.

Det sagda innebär att utskottet avstyrker motion So141 (vpk) yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 14 bort hemställa

> 14. beträffande *begäran om nytt statsbidragssystem*
> att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So142 yrkande 3 och med anledning av motion 1986/87:So602 yrkande 2, motion 1986/87:So609 yrkande 3, motion So610 yrkandena 2, 3 och 5, motion 1986/87:So620, motion 1986/87:627, motion 1986/87:632 yrkande 2, motion 1986/87:633, motion 1986/87:636, motion 1986/87:639 yrkande 2, motion 1986/87:So138 yrkandena 2 och 4 samt med avslag på motion So141

yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Höjning av barnomsorgsavgiften (mom. 15 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Även i" och slutar med "(yrkande 5)" bort ha följande lydelse:

Även i motion So141 (vpk) föreslås en höjning av barnomsorgsavgiften, detta för att finansiera bl. a. motionärernas förslag om utbyggnad av barnomsorgen. Utskottet tillstyrker förslaget om en höjning av barnomsorgsavgiften från 2,2 till 2,9 %. Regeringen bör skyndsamt framlägga lagförslag härom för riksdagen.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. beträffande *höjning av barnomsorgsavgiften*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So141 yrkande 5 och med avslag på motion 1986/87:Sk386 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Vissa villkor för statsbidrag till alternativ barnomsorg (motiveringen till mom. 16 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "satts in (se s. 11)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att barnomsorg är en verksamhet som lämpar sig väl för privata, kooperativa och ideella alternativ. Det finns enligt utskottets mening inte någon anledning för staten att motsätta sig barnomsorg i enskild regi.

Utskottet kan alltså inte dela motionärernas negativa syn på de alternativa barnomsorgsformerna. Tvärtom kan dessa barnomsorgsformer ofta erbjuda barnomsorg av väl så god kvalitet som den kommunala. Utskottet avstyrker motionerna So619 (s) och So147 (s) i motsvarande del.

7. Dagbarnvårdares tillsyn av egna barn (mom. 17 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 21 med "Vid behandlingen" och slutar på s. 22 med "motion So614 (c)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets bedömning finns det inget som talar för att ersättning till dagbarnvårdare för vård av egna barn inte skulle vara lagligt. Utskottets uppfattning är att detta arrangemang är tillåtet.

I den nu aktuella propositionen anför statsrådet Lindqvist att dagbarnvår-

darens egna barn aldrig får medräknas i underlaget för statsbidrag. Utskottet delar inte denna bedömning. Statsbidrag skall kunna utgå även för dagbarnvårdarens egna barn som är inskrivna i kommunal barnomsorg och som samtidigt med dagbarn vistas i dagbarnvårdarens hem. Vad utskottet här uttalat bör riksdagen med anledning av motion So614 (c) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 17 bort hemställa

17. beträffande *dagbarnvårdares tillsyn av egna barn*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So614 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Statsbidrag till barnomsorg på obekväm arbetstid (motiveringen till mom. 18 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "I den nu" och slutar med "det anförda" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att resultatet av socialstyrelsens översyn bör avvaktas. Motion So604 (s) avstyrks alltså.

9. Handikappade barn i förskolan (motiveringen till mom. 19 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som – under förutsättning av bifall till reservation nr 1 – anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "De allra flesta" och slutar med "åtgärd av riksdagen" bort ha följande lydelse:

De allra flesta handikappade barn är numera integrerade i vanliga kommunala förskolor. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det kan finnas skäl att mjuka upp tidsgränsen vad avser handikappade barns vistelse i barnomsorgen i syfte att anpassa vistelsetiderna till de handikappade barnens behov. Även för vissa barn som inte har långa restider kan en fyra timmars vistelse varje dag vara tröttande. Enligt vad utskottet erfar har man från socialstyrelsens sida uppmärksammat socialdepartementet på detta problem.

Frågan är således aktualiserad hos regeringskansliet. Med hänsyn härtill anser utskottet inte att något initiativ av riksdagen är påkallat med anledning av motion So630 (fp). Motionen avstyrks därför.

10. Bindande kvalitetsnormer (mom. 21 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet avstyrkte" och slutar med "(yrkandena 3 a, b och c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte godta att kvalitetskraven på barnomsorgen sänkts. För att kvaliteten inom barnomsorgen skall kunna upprätthållas och utvecklas måste det införas bindande miniminormer i fråga om barngruppernas storlek och personaltätheten. Ytnormer måste återinföras. För åldersgrupperna 3–12 år inom förskolan och fritidshemmen bör grupperna inte vara större än 15 barn. För de s. k. småbarnsgrupperna, i åldrarna upp till 3 år, bör antalet inte överstiga 10 barn. När det gäller s. k. utvidgad syskongrupp, barn från 0,5 till 12 år, bör barnantalet vara 12–15, beroende på åldersfördelningen i gruppen. Det är viktigt att antalet barn i grupperna inte är för stort, men det är också viktigt att barngrupperna i största möjliga utsträckning hålls ihop under hela förskoleperioden. Att barnen har en fast grupptillhörighet under en lång tid är väsentligt för trygghet och kontinuitet i deras tillvaro. Vidare bör de rekommendationer för personaltäthet som socialstyrelsen utfärdat gälla. Det innebär 0,4 personal per barn i åldrarna 0,5–3 år, 0,20 i åldrarna 3–7 år och 0,17 i åldrarna 7–12 år. Ytnormen måste återinföras och fastställas till 9,0–9,5 m^2 per plats.

Utskottet tillstyrker således motion So623 yrkande 3.

dels att utskottet under mom. 21 bort hemställa

21. beträffande *bindande kvalitetsnormer*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So623 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Minskat statsbidrag till familjedaghem (mom. 22 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "I den nu" och slutar med "(yrkande 7)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att statsbidragen till familjedaghemsverksamheten kan sänkas betydligt. Det är fullt tillräckligt med ett bidrag med 3 500 kr. när tillsynstiden är under 4 timmar per dag. Utskottet tillstyrker således motion So141 (vpk) yrkande 7.

dels att utskottet under mom. 22 bort hemställa

22. beträffande *minskat statsbidrag till familjedaghem*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So141 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (mom. 25 och 26 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 28 med "En motion (vpk)" och slutar på s. 29 med "So141 (vpk) yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Vad gäller frågan om lagstiftning för att garantera alla barn en rätt till förskoleplats delar utskottet den uppfattning som framförts i motion So623 (vpk) yrkande 1 i motsvarande del, nämligen att riksdagen så snart det kan

ske bör besluta om lagstadgad rätt till plats i barnomsorgen. En sådan lagstiftning skulle, menar utskottet, påskynda den nödvändiga utbyggnaden. Regeringen bör därför snarast framlägga erforderliga lagförslag för riksdagen.

Utskottet anser vidare i likhet med motionärerna att den bästa omsorgsformen för flertalet förskole- och skolbarn är daghem och fritidshem. Utbyggnaden av samhällets barnomsorg bör därför ske i form av daghem och fritidshem. Familjedaghemmen bör avvecklas och platserna ersättas med daghemsplatser. De kvinnor som nu arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan arbeta i den kollektiva barnomsorgen. Någon utbyggnad av deltidsförskolan bör inte stimuleras.

Vad utskottet nu anfört bör i enlighet med motion So623 (vpk) yrkande 1 delvis och motion So141 (vpk) yrkande 6 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 25 och 26 bort hemställa

25. beträffande *lagstadgad rätt till förskoleplats*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So623 yrkande 1 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottet under mom. 26 bort hemställa

26. beträffande *utbyggnadens inriktning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:So623 yrkande 1 delvis och 1986/87:So141 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (motiveringen till mom. 25 och 26 i hemställan)

av Evert Svensson, John Johnsson, Anita Persson, Gunnar Ström, Yvonne Sandberg-Fries, Ingrid Andersson och Maud Björnemalm (alla s) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 28 med "Enligt 17 § SoL" och slutar på s. 29 med "So141 (vpk) yrkande 6" bort ha följande lydelse:

I den nu aktuella propositionen (s. 2) erinrar statsrådet Lindqvist om att han senast år 1991 avser att återkomma till regeringen med förslag om lagstiftad rätt till förskola för alla barn.

Sedan föregående riksdagsbehandling har ingenting inträffat som ger utskottet anledning att inta en annan ståndpunkt i dessa frågor. Motion 623 (vpk) avstyrks därför både såvitt gäller lagstadgad rätt till förskoleplats (yrkande 1 i motsvarande del) och beträffande utbyggnadens inriktning (yrkande 1 i motsvarande del). Av samma skäl avstyrker utskottet motion So141 (vpk) yrkande 6.

14. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88 (mom. 27 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Med anledning" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion So623 (vpk) yrkande 2

att utbyggnadsbehovet är mycket större än vad regeringen gör gällande. Behovet av daghemsplatser uppgår enligt utskottets beräkningar till närmare 400 000. En kraftig utbyggnad måste alltså ske. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag att riksdagen skall uttala sig för målsättningen att 50 000 daghems- och fritidshemsplatser byggs under budgetåret 1987/88.

dels att utskottet under mom. 27 bort hemställa

27. beträffande *utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So623 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88 (motiveringen till mom. 27 i hemställan)

av Evert Svensson, John Johnsson, Anita Persson, Gunnar Ström, Yvonne Sandberg-Fries, Ingrid Andersson och Maud Björnemalm (alla s) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Utskottet finner inte" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet har inte ändrat inställning i frågan och avstyrker därför den nu aktuella motionen (vpk) (yrkande 2).

16. Anordningsbidrag (mom. 28 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna att ett anordningsbidrag bör införas för dag- och fritidshem för att säkra den kvantitativa och kvalitativa utbyggnaden av barnomsorgen. Bidraget bör utgå med 300 000 kr. per nybyggd avdelning i dag- och fritidshem och vara en hjälp för kommunerna att förverkliga utbyggnadsmålet förskola för alla barn före år 1991. Riksdagen bör enligt utskottets mening besluta om inrättandet av ett sådant bidrag.

dels att utskottet under mom. 28 bort hemställa

28. beträffande *anordningsbidrag*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So141 yrkande 3 beslutar att inrätta ett anordningsbidrag för dag- och fritidshem i enlighet med vad utskottet anfört,

17. Anordningsbidrag (motiveringen till mom. 28 i hemställan)

av Evert Svensson, John Johnsson, Anita Persson, Gunnar Ström, Yvonne Sandberg-Fries, Ingrid Andersson och Maud Björnemalm (alla s) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "ett anordningsbidrag" bort ha följande lydelse:

Utskottet är i och för sig positivt till den stimulans till utbyggnad av barnomsorgen som ett anordningsbidrag skulle utgöra. Ett sådant anord-

ningsbidrag får dock övervägas i särskild ordning, bl. a. från sysselsättningspolitiska och statsfinansiella synpunkter.

18. Barnomsorgstaxor (mom. 30 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "I motionen" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar statsrådet Lindqvists uppfattning att det är olyckligt om barnomsorgstaxorna blir så höga att de inverkar på människors möjligheter att utnyttja barnomsorgen. Socialstyrelsens analys av orsakerna till den sociala snedrekryteringen till barnomsorgen bör dock avvaktas. Motion So141 (vpk) avstyrks alltså (yrkande 8).

dels att utskottet under mom. 30 bort hemställa

30. beträffande *barnomsorgstaxor*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So141 yrkande 8,

19. Rätt till barnomsorg vid arbetslöshet (mom. 31 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "De anförda" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Det finns flera situationer där det är motiverat att låta ett barn behålla sin barnomsorgsplats eller erhålla förtur, trots att föräldrarna inte arbetar eller studerar. Enligt utskottets mening bör det emellertid ankomma på kommunerna att besluta i hithörande frågor. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So628 (s).

dels att utskottet under mom. 31 bort hemställa

31. beträffande *rätt till barnomsorg vid arbetslöshet*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So628,

20. Användningen av benämningen förskola (mom. 32 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 31 med "Vid behandlingen" och slutar på s. 32 med "So602 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att användningen av benämningen förskola om olika former av barnomsorg leder tanken helt fel. Benämningen förskola bör reserveras för en skolförberedande, mer struktu-

rerad verksamhet. Barnomsorg är samlingsbegreppet för daghem, familjedaghem o. d. där omvårdnad ges. Vad utskottet här uttalat om användningen av benämningen förskola bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 32 bort hemställa

32. beträffande *användningen av benämningen förskola*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So602 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för skolförberedande verksamhet (mom. 33 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Motionsyrkanden (m)" och slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnen före skolstarten behöver en bättre förberedelse för skolan än vad som erbjuds i dag. Skolstyrelsen bör därför ha ansvaret för den del av verksamheten i förskolan som förbereder barnen för lågstadiet under året närmast före skolstarten, och skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att utforma det pedagogiska programmet för denna del av verksamheten. Detta bör riksdagen med anledning av motionerna So602 (m) yrkandena 4, 5 och 6 samt motion So610 (m) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 33 bort hemställa

33. beträffande *skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för skolförberedande verksamhet*
att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:So602 yrkandena 4, 5 och 6 samt motion 1986/87:So610 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande skola (mom. 34 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 32 med "Även när" och slutar på s. 33 med "m. m. (s. 29)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barn behöver en pedagogisk, välstrukturerad och systematisk träning som förberedelse för skolan. Deras nyfikenhet och intresse av att lära måste tas till vara och stimuleras i homogena grupper. Deltidsförskolan bör därför utvecklas till en mer skolförberedande förskola. Detta bör riksdagen med anledning av motion So602 (m) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 34 bort hemställa

34. beträffande *deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande skola*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So602 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor (mom. 35 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Genom de förändringar" och slutar med "skall uppmuntras" bort ha följande lydelse:

Såsom påpekas i motion So602 arbetar enskilda skolförberedande förskolor ofta med en pedagogik – t. ex. Montessori – som är värdefull såväl för barnets utveckling som för hela den pedagogiska utvecklingen i vårt land. De enskilda förskolorna är också nödvändiga för att ge föräldrar valfrihet mellan olika förskolor. Utskottet anser att riksdagen med anledning av motionen yrkande 7 som sin mening bör ge regeringen till känna att enskilda skolförberedande förskolor skall uppmuntras.

dels att utskottet under mom. 35 bort hemställa

35. beträffande *uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So602 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Kristna grundvärderingar i förskolan och demokratiska principer i förskolan (mom. 36 och 37 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 33 med "Utskottet har" och slutar på s. 34 med "yrkande 1" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Det pedagogiska programmet för" och på s. 35 slutar med "(yrkande 7)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning skulle mycket av vårt kulturarv te sig obegripligt om förskolans pedagogiska verksamhet frångick kristna grundvärderingar. Utskottet anser det därför vara självklart att förskolans pedagogiska verksamhet skall utgå från att varje människa är unik och har ett eget värde liksom att den skall bygga på den etik och den tradition av humanism och medmänsklighet som grundas på kristendomen. Det pedagogiska programmet för förskolan bör vidare bygga på och syfta till att hos barnen inpränta den respekt för medmänniskors självbestämmande, lika värde och integritet samt för alla de demokratiska principer i övrigt som vilar

på västerländsk kristen grund. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion So615 (c) yrkande 1 och med bifall till motion 610 (m) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 36 och 37 bort hemställa

36. beträffande *kristna grundvärderingar i förskolan*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So615 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

37. beträffande *demokratiska principer i förskolan*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So610 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

25. Kristna grundvärderingar i förskolan (motiveringen till mom. 36 i hemställan)

av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 34 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill härutöver framhålla att behandlingen i förskolan av religiösa och andra livsåskådningsfrågor inte får bli så objektiv och utslätad att vårt kristna kulturarv försummas. Vidare är förskolor med kristen inriktning en rättighet och en nödvändighet för dem som vill bibringa sina barn en kristen uppfostran. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill motion So615 (c) yrkande 1.

26. Allsidighet och objektivitet i förskolan (mom. 38 i hemställan)

av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 35 med "Motionsyrkanden (m)" och slutar på s. 36 med "(yrkande 8)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas mening att i förskolan har använts utbildningsmaterial som inte uppfyllt kraven på allsidighet och objektivitet, t. ex. Världen i förskolan och Barnens kärleksliv. Alla föräldrar skall med förtroende kunna skicka sina barn till förskolan. Man måste ta hänsyn till att föräldrarna har olika uppfattningar om hur känsliga frågor skall presenteras för barnen. Personalen skall vidare vinnlägga sig om att inte utsätta barnen för ensidiga värderingar i frågor där föräldrarna uppenbarligen har eller kan ha olika uppfattningar. Vad utskottet här uttalat med anledning av motion So610 (m) yrkande 8 bör riksdagen ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 38 bort hemställa

38. beträffande *allsidighet och objektivitet i förskolan*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So610 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

27. Information om alternativ barnomsorg (mom. 40 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 37 med "Motioner med" och slutar på s. 38 med "motion So622 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns flera skäl att stimulera och utveckla alternativa barnomsorgsformer. De erfarenheter som i dag finns av alternativ barnomsorg bör tas till vara. Utskottet anser att detta är en uppgift för socialstyrelsen och att socialstyrelsen också bör svara för informationen till kommunerna om alternativ barnomsorgsverksamhet. Den information som i dag utgår i detta hänseende är alltför knapphändig. Vad utskottet här anfört om socialstyrelsens uppgifter i fråga om alternativ barnomsorgsverksamhet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 40 bort hemställa

> 40. beträffande *information om alternativ barnomsorg*
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So622 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. En undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen och en undersökning av orsakerna till personalomsättningen i barnomsorgen (mom. 41 och 42 i hemställan)

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Enligt vad utskottet inhämtat" och slutar med "yrkande 9 delvis)" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 38 med "Enligt vad utskottet erfarit" och slutar på s. 39 med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Enligt vad utskottet erfarit är syftet med socialstyrelsens kartläggning bl. a att få kännedom om frekvensen luftvägsinfektioner hos barnen inom barnomsorgen. Utskottet anser emellertid i likhet med motionärerna i motion So610 (m) yrkande 9 att en betydligt mer genomgripande sammanställning och undersökning bör göras beträffande infektionsriskerna för såväl barn som personal. Därvid bör också missfallsfrekvensen hos barnomsorgspersonalen undersökas. Vidare bör regeringen ta initiativ till en undersökning av orsakerna till den höga personalomsättningen vid vissa daghem, allt i syfte att göra daghemsmiljön så bra för både barn och personal som den är avsedd att vara.

Vad utskottet här uttalat med anledning av den nu aktuella motionen yrkande 9 samt motion So624 i motsvarande del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 41 och 42 bort hemställa

41. beträffande *en undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So610 yrkande 9 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

42. beträffande *en undersökning av orsakerna till personalomsättningen i barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So610 yrkande 9 delvis och motion 1986/87:So624 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. Behörighet för personal inom barnomsorgen (mom. 44 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "När det gäller" och slutar med "yrkandena 4 och 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är ytterst väsentligt att personalen inom barnomsorgen är utbildad för sin uppgift. Enligt utskottets mening bör det ankomma på regeringen att lämna förslag till riksdagen som innebär att regler för allmän behörighet för personalen inom barnomsorgen införs. Regeringen bör även vidta åtgärder i syfte att bereda redan anställd personal som saknar formell behörighet möjlighet att med bevarad lön erhålla sådan behörighet. Vad utskottet nu anfört bör, i enlighet med motion So623 (vpk), yrkandena 4 och 5 ges regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 44 bort hemställa

44. beträffande *behörighet för personal inom barnomsorgen*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So623 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. Barnvårdarnas betydelse (mom. 46 i hemställan)

av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Innan resultatet" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnvårdarverksamheten är ett nödvändigt komplement till föräldraförsäkringen, framför allt för ensamföräldrar och studerande som inte alltid kan vara borta från sitt arbete och sina studier. Det är alltså angeläget att kommunerna inte minskar sin barnvårdarorganisation. Vad utskottet här uttalat om barnvårdarnas betydelse bör riksdagen med anledning av motion So611 (s) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 46 bort hemställa

46. beträffande *barnvårdarnas betydelse*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So611 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. Bidrag till kommunalt utvecklingsarbete (mom. 47 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Inom ramen för" och slutar med "So629 (m, fp, c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att stimulera försöksverksamhet och utvecklingsarbete i samband med barnomsorgen. Det är vidare viktigt att sådan försöksverksamhet också sker i kommunal regi. Enligt vad som uppges i motion So629 har Lunds kommun planer på att starta ett utvecklingsarbete med alternativa daghem.

Utskottet anser att medel bör anslås *till kommunalt* utvecklingsarbete i Lunds kommun. En del av socialdepartementets anslag till utvecklingsarbete inom barnomsorgen bör kunna användas härför. Vad utskottet här uttalat bör riksdagen med bifall till motion So629 (m, fp, c) och med anledning av motion So616 (s) som sin mening ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 47 bort hemställa

> 47. beträffande *bidrag till kommunalt utvecklingsarbete*
> att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So629 och med anledning av motion 1986/87:So616 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

32. Pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten och familjedaghem inom skolbarnsomsorgen (mom. 48 och 49 i hemställan)

av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 45 med "Riksdagen fastslog" och slutar på s. 46 med "So142 (m, fp, c) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser positivt på att fritidshemsverksamheten genom propositionens förslag får en mer preciserad målsättning för sitt arbete och klarare riktlinjer för vilket innehåll verksamheten skall ha. Utskottet kan dock inte ställa sig bakom propositionens uttalanden beträffande ett pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten. Kraven på pedagogisk inriktning får inte leda till att barnens behov av spontan självständig lek och avkoppling i lugn och ro åsidosätts. Fritidshemmet får alltså inte bli en andra skola, och propositionens förslag om ett pedagogiskt program avstyrks alltså. Motion So142 yrkande 1 tillstyrks i motsvarande del.

Utskottet anser vidare i likhet med motionärerna att familjedaghem är ett utmärkt alternativ i skolbarnsomsorgen. För barn i glesbygd, för allergiska barn och för barn till föräldrar med obekväm arbetstid är det dessutom ofta det lämpligaste alternativet. Familjedaghemmen ger också en mer flexibel

och mindre kostnadskrävande skolbarnsomsorg än institutioner. Många föräldrar önskar plats i familjedaghem för sina skolbarn därför att de där kan få en lugn och hemlik miljö. Utskottet delar inte uppfattningen i propositionen att det generellt sett är nödvändigt att komplettera familjedaghemmen med öppna fritidshem. Barnen vistas ju i skolan under en stor del av dagen. Många barn i de aktuella åldrarna deltar också i olika former av föreningsverksamhet. Det anförda innebär att utskottet i fråga om familjedaghemmen avstyrker propositionens förslag och tillstyrker motion So142 yrkande 1 i motsvarande del,

dels att utskottet under mom. 48 och 49 bort hemställa

48. beträffande *pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten* att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So142 yrkande 1 delvis och med avslag på propositionen yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

49. beträffande *familjedaghem inom skolbarnsomsorgen* att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So142 yrkande 1 delvis och med avslag på propositionen yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motion 1986/87:So141 yrkande 1 delvis och motion 1986/87:So143 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. beträffande *begäran om nytt statsbidragssystem* av Inga Lantz (vpk) som anför:

Jag anser att den principiellt bästa lösningen på frågan om stödet till barnomsorgen är ett procentbidrag. För att säkra både den kvalitativa och den kvantitativa utbyggnaden anser jag att ett 75-procentigt bidrag borde utgå för driften av barnomsorgen. Detta bidrag skulle i så fall täcka kommunernas kostnader för personalen.

Jag vill också erinra om vad jag i reservation nr 10 anfört om bindande kvalitetsnormer vad gäller personaltäthet, barngruppsstorlek och ytnormer.

Propositionens förslag är emellertid att föredra framför det borgerliga alternativet.

2. beträffande *stöd till familjedaghemmen* av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anför:

Vi har kunnat notera en viss attitydförändring till familjedaghem. Som exempel kan nämnas att socialstyrelsen inom kort kommer att ge ut skrifter med bl. a. riktlinjer och stöd i metodikfrågor för familjedaghemsverksamheten. Det finns dock enligt vår uppfattning anledning att följa utvecklingen med uppmärksamhet så att man inte gör avkall på det erkännande som familjedaghemmens viktiga roll i barnomsorgen förtjänar.

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 1
Proposition 1986/87:117 ... 1
Motioner ... 2
Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987 ... 2
Motioner väckta med anledning av prop. 1986/87:117 ... 6
Utskottet ... 8
Allmän bakgrund ... 8
Propositionens förslag till nytt statsbidragssystem ... 9
Modifieringar av propositionens förslag till statsbidragssystem ... 11
Statsbidragets beräkning ... 11
Statsbidraget till nattöppna daghem ... 12
Öppettider i daghem ... 12
Fördelning av bidrag till alternativ barnomsorg ... 13
Effekter för utbyggd heldagsomsorg ... 13
Fortbildning ... 14
Sociala problemområden ... 14
Riktade åtgärder ... 15
Statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi ... 15
Utvärdering av de nya reglerna m. m. ... 17
Förslag till nya statsbidragsregler för barnomsorgen ... 17
Statsbidragssystemet ... 17
Vissa villkor för statsbidrag till alternativ barnomsorg ... 20
Dagbarnvårdares rätt att räkna in egna förskolebarn i underlaget för anställningen som dagbarnvårdare ... 21
Statsbidrag till barnomsorg på obekväm arbetstid ... 22
Handikappade barn i förskolor ... 23
Statsbidrag till s. k. skördedaghem m. fl. ... 24
Kvalitetsnormer m. m. inom barnomsorgen ... 25
Barnomsorg för barn till flyktingar och asylsökande ... 26
Medelsanvisningen ... 27
Utbyggnaden av barnomsorgen m. m. ... 27
Barnomsorgstaxor ... 29
Rätt till barnomsorg vid arbetslöshet ... 30
Skolförberedande verksamhet ... 31
Den pedagogiska inriktningen m. m. ... 33
Stöd till familjedaghemmen ... 36
Information om alternativ barnomsorg ... 37
Personalomsättningen inom barnomsorgen m. m. ... 38
Barnvårdarnas betydelse ... 40
Bidrag till kommunalt utvecklingsarbete ... 41
Mål för och organisation av fritidshemsverksamheten ... 42
Hemställan ... 46
Reservationer ... 50
1. Frågan om avslag på propositionens förslag till nytt statsbidragssystem (mom. 1 i hemställan) av fp, m, c ... 50

2. Statsbidragets beräkning m. m. (motiveringen till mom. 4, 6, 8–10 och 12 i hemställan samt hemställan mom. 2–3, 5, 7 och 13) av fp, m, c 51
3. Statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi (mom. 11 i hemställan) av fp, m c 52
4. Begäran om nytt statsbidragssystem (mom. 14 i hemställan) av fp, m, c 53
5. Höjning av barnomsorgsavgiften (mom. 15 i hemställan) av vpk 54
6. Vissa villkor för statsbidrag till alternativ barnomsorg (motiveringen till mom. 16 i hemställan) av fp, m, c 54
7. Dagbarnvårdares tillsyn av egna barn (mom. 17 i hemställan) av fp, m, c 54
8. Statsbidrag till barnomsorg på obekväm arbetstid (motiveringen till mom. 18 i hemställan) av fp, m, c 55
9. Handikappade barn i förskolan (motiveringen till mom. 19 i hemställan) av fp, m, c 55
10. Bindande kvalitetsnormer (mom. 21 i hemställan) av vpk 55
11. Minskat statsbidrag till familjedaghem (mom. 22 i hemställan) av vpk 56
12. Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (mom. 25 och 26 i hemställan) av vpk 56
13. Lagstadgad rätt till förskoleplats och utbyggnadens inriktning (motiveringen till mom. 25 och 26 i hemställan) av s 57
14. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88 (mom. 27 i hemställan) av vpk 57
15. Utbyggnaden av barnomsorgen under 1987/88 (motiveringen till mom. 27 i hemställan) av s 58
16. Anordningsbidrag (mom. 28 i hemställan) av vpk 58
17. Anordningsbidrag (motiveringen till mom. 28 i hemställan) av s 58
18. Barnomsorgstaxor (mom. 30 i hemställan) av fp, m, c 59
19. Rätt till barnomsorg vid arbetslöshet (mom. 31 i hemställan) av m 59
20. Användningen av benämningen förskola (mom. 32 i hemställan) av m 59
21. Skolstyrelsens och skolöverstyrelsens ansvar för skolförberedande verksamhet (mom. 33 i hemställan) av m 60
22. Deltidsförskolans utveckling till en skolförberedande skola (mom. 34 i hemställan) av m 60
23. Uppmuntran av enskilda skolförberedande förskolor (mom. 35 i hemställan) av fp, m, c 61
24. Kristna grundvärderingar i förskolan och demokratiska principer i förskolan (mom. 36 och 37 i hemställan) av m 61
25. Kristna grundvärderingar i förskolan (motiveringen till mom. 36 i hemställan) av c 62
26. Allsidighet och objektivitet i förskolan (mom. 38 i hemställan) av m och c 62
27. Information om alternativ barnomsorg (mom. 40 i hemställan) av fp, m, c 63

28. En undersökning av hälsoförhållandena i barnomsorgen och en undersökning av orsakerna till personalomsättningen i barnomsorgen (mom. 41 och 42 i hemställan) av m 63
29. Behörighet för personal inom barnomsorgen (mom. 44 i hemställan) av vpk 64
30. Barnvårdarnas betydelse (mom. 46 i hemställan) av vpk 64
31. Bidrag till kommunalt utvecklingsarbete (mom. 47 i hemställan) av fp, m, c 65
32. Pedagogiskt program för fritidshemsverksamheten och familjedaghem inom skolbarnsomsorgen (mom. 48 och 49 i hemställan) av fp, m, c 65
Särskilda yttranden 66
1. Begäran om nytt statsbidragssystem av vpk 66
2. Stöd till familjedaghemmen av fp, m, c 66